

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

[דף נו ע"א - נו ע"ב]

הלשון השיבו שמע ישראל וגו' כפרש"י לא ציהים היו אומרים כן שמע ישראל ה' וגו' כשם שאתה קבלת עליך ה' שהוא שם האלמות גס אלהיו ה' אחד ומלשון אלהיו לשון רבים ולא כתיב אלהיך וגו' מלשון יחיד כדכתיב עמר הכי וההצט את ה' אלהיך וגו' אמרו דלא משה אמרו בתחלה רק בני יעקב ואח"כ גם משה אמרו ע"ש זה צהאי לישנא ועל כוונה זו אמר הכתוב אני ה' לא שניתי ואח"כ בני יעקב לא כליחם ר"ל אני ה' שהוא שם המיוחד לא שניתי רק אחדות גמור ובני יעקב ממש לא כליחם דבר זה אצל הודו לדברי ציהים לומר ה' אחד: פתח יעקב ואמר בשבמ"ל"ו ב'. הנראה לפי סוגיא דשמתין כי יעקב אמרו כששמע שהיו בניו מזכירים שם שמים כשאמרו שמע ישראל ה' וגו' וכמ"ס ציומא א' כשהזכיר כה"ג השם ציה"כ היו עונין אחריי בשכמל"ו. ונתיב ר' אומר כי שם ה' אקרא וגו' אצל משה לא אמרו דהיינו צ"פ שמע ישראל ה' וגו' שנתחזה צמורה מפני שלא אמרו דרך הקורא ק"ש כמקבל עליו מלכות שמים אלא דרך לימוד לישראל כתבה וע"כ לא שייך ציה לענות אחריי בשכמל"ו ולזה אמר אן נמי בקורא ק"ש לקבל עליו עול מלכות שמים היה לנו לומר ג"כ בשכמל"ו כמ"ס יעקב בקבלת ציוו עול מלכות שמים עליהם וכדכתיב ב' כי שם ה' אקרא וגו' כמ"ס ציומא א' אצל משה דלא אמריה משה צמורה היה גנאי להוסיף על דברי משה ולהפסיק בקול רם בשכמל"ו צין ה' אחד לואהבת ומשום דאמרו יעקב בקבלת מלכות שמים נימריה מיהת בתשאי ומסיק דהיכא דאיכא למיחש לתרעומת המיינן התקינו שלא יחוש אל מה שלא אמרו ונמריה בקול רם כמו שאמרוהו בני יעקב. וזה הנראה לפי סוגיין דשמתין ולפי המדרשות פירשו צו המפרשים דרכים אחרים:

דף נו ע"ב תוס' בד"ה מחלוקת ב' ובין הכיפין נמי אמאי ד"ה מותרין
 הא קמשתמש ב' עב"י. ממחני' דאין עולין צאלין כו' לא קשיא במחבר' מיהא קשיא להו דו"ק: בא"ד בעירובין ובבבא דובתו וליכא לאוקמא בפחות מג' טפחים כו' בין פחות מג' ליותר ועוד דלא גרע בין כו' פירות הנושרין ונראה דר"י כו'. כל"ל: בא"ד וקצת תימיה היאך יכירו בין אותם שנשרו כו' עב"י. דהא צנמלאו נפלו לארץ ציי"ט איירי כולה דאל"כ הוה משתמש צאלין אצל לפרש"י דאיירי צנמלאו צמכדות או צין הכיפין ניחא וק"ל: בא"ד במה אנו קיימין בבתם פ"י דבבתם לא שייך למגור שמא יעלה כו' עב"י. ר"ל לאנשי ירחו אפילו צמכדות וק"ל: תוס' בד"ה דתנן ר"י ב' אלא אפילו היה מוכן שאין מוקצה מהמת איסור לא הוי מוכן לצ"ב כו' עב"י. ר"ל כגון ציו"ט דלא היה מוקצה מהמת איסור שחטטה ועיין צמוק' פ"ק דצ"ה א' וק"ל: תוס' בד"ה מוכן לעורבים כו' א"ב איסור מוקצה לא שייך בה למיגור כו' עב"י. איסור תלישה נמי ודאי דלית צה צצ"ה מיהו שייך למגור צה דהוי נמי פירות הנושרין ועיין פירש"י שם ד' וק"ל:

דף נו ע"א תוס' בד"ה אלא מפני כו' וא"ת מ"מ ניפטר כו' וי"ל בב"ה כו'
 אינו הפקר עב"י. ה' ולא ניחא להו לפרש כנראה לכאורה הכא מפרש"י משום דמפקע לה ממעשר וגו' חת הלאי דא"כ ליחני נמי דלא יפקיר משום דמפקע ליה ממעשר אלא דר"ל דמפקע לה ממעשר לפי טעותן דסבורין שהיא פאה גמורה ואוכלין אותה צטיצלה וכן פרש"י צמתני' והתוס' סמכו דציהים הכא ולא צמתני' דקתני צה נמי ונתנו פאה לירק ומיחו צידם חכמים משום דהכא צצרייתא מפורש טפי האי טעמא דמשום טעותא הוה דקדאמר להו השליכו מעליכם ואני נוחן לכם כפלים צמעושר וק"ל:

נראה דבעלים ממש קאמר דומיא דלקמן גבי קורות וה"ל הכא בעלים ממש קאמר דהקדשות קודם שיזכו צהן הכהנים דלא זכו צהן עד אחר הקצבת קרבן כדכתיב ו' עור העולה אשר הקריב וגו' וק"ל: **צאו מבאן בני ע"י שטמאן ב'.** ומפורש בקרא שיאלו מן העזרה כמ"ס ו' והקיימותי לי כהן נאמן וגו' והיה כל הנוטר וגו' ואמר ספחני נא וגו' ואמר שטמאו את וגו' כדכתיב ו' ואשר ישכבון את הנשים וגו' ואע"פ דצפרק צמה אשה ט' קאמר דלא חטאו צאשת איש אלא ששהו את קניינן כו' ומעלה עליהן הכתוב כאלו שכטס ה"ל איכא למימר הכא דמעלה עליהן כאלו טמאו וה"ל הכא על שמכבדין א"ע ומחללין הקדשים כדלקמן גבי ישכר כו' וכמפורש צהו למה תצטעו צצבחי וגו' וצוי יקלו וגו' אלא דעדיפא נקט חטא דאשר ישכבון וגו' וצ"ק דיומא א' אמרי' צהדיא לא חרבה שילה אלא משום צ' דברים ג"ע וציון קדשים וכו': אוי צ' מבית בייתום אוי צ' מאצ"ת ב'. פרש"י אלתן מקלותיהן כו' ע"ש וק"ק שהרי כלל כולן לצסוף צה צמ"ס ועצדיהם חוצצין צמקלותיהן כו' ולא אמריה נמי צהאי לישנא אלותיהן וצכלל המאמר קשה הכפל צכ"א אוי לי מצית צייחוס אוי לי כו' ונראה שזכר כאן ד' צמי כ"ג על פי מ"ס צס"פ א"ל צד' כמות שאין מקבלין פני שכינה כת לנים כת חפצים כת שקרים כת מספרי לשון הרע שעון שלהם צדיצור ע"י שנאה חנם כמפורש שם ולכן לא חשיב נמי גסות רוח שגם הוא אינו מקבל פני שכינה דדרשין ציה גצה עינים וגו' אוחו לא אוכל אלא שאינן ע"י הדיצור ואמרי' צפ"ק דיומא א' וצנות רשעים חקצרה הם כ"ג צצצית שני שהיו צו יומר מג' מאות כ"ג ולזה אמר כאלן על הד' כמות אלו שהיו צצצית ד' כהנים אלו וכלל צטולן שהיה צהן גסות הרוח ופרע צכ"א כת אחד דאמר אוי לי מצית צייחוס שהיו גסי הרוח ועוד אוי לי מצית צייחוס מלשון אלה ושצעה שהיו בעלי שצעות שקר דהיינו כת שקרים: ואמר אוי צ' מבית חנין. שהיו גסי הרוח. ועוד אוי צ' מ"הישרתן. שהוא לשון הרע הנאמר צלחש כמ"ס י"א כל מלתא דמתחמר' צפ"י ג' לית ציה משום לישנא צישא: ואמר אוי צ' מבית קתרום. מגאזותן: ואוי צ' מוקדמסן. הן כת לנים כותצין צמלילותיהן גנאי לבני אדם כמ"ס ו' הוי מוקקי און וגו': ואמר אוי צ' מבית ישמעאל ב'. היינו מגאזותן: ואוי צ' מאגרוצן. היינו חטופה כמ"ס פרק א"ל ט"ו מיום שצצרה אגרופה של חטופה נתעוותו דעינן כו' ומסיק על כולן הגסות שצהן שהן כ"ג וצנייהן כו' וחמניהן כו' דכל הכבוד שלהן הוא דו"ק: ויבבם ישמעאל בן צרבאי וכו'. כשר היה כפרש"י והא דקאמר התם שנות רשעים חקצרה על כ"ג צצצית שני היינו אותן שלא הוציאו שנתן ולא היו צכלל שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל ור' אליעזר בן חרסוס דאותן חיו כמה שנים כדקאמר התם ומיחו ק"ק אמאי נקט הכא דלוחה עורה על ישמעאל שיכנס טפי מעל שאר כהנים כשרים שהיו שם כדאמרין התם דו"ק: ויבבם יוחנן בן צרבאי ב'. יש לדקדק צזה דחשיב ליה הכא צכלל כהנים כשרים וצפ"ק דיומא ט"ו לא הוציא מכלל שנות רשעים שהוציאו שנתן אלא שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג וישמעאל צ"פ ור"א צ"ה אפשר דהיינו יוחנן כ"ג והיינו יוחנן בן צרבאי דהכא ומוה יש ליישב דגבי ישמעאל ניחא דאמר שהוא תלמידו של פנחס ע"ש מעלתו כאלו היה פנחס בן אלעזר רצו שהיה מפורסם צמעלה אצל ציוחנן בן צרבאי שאמר שהוא תלמידו של פנחאי למעלתו אין שם רצו פנחאי מפורסם מי הוא אצל אס הוא יוחנן כ"ג שהוא ששימש פ' שנה צכהונה גדולה ואח"כ נעשה צדוקי ניחא דשינה שם רצו פנחס לגנאי לו פנחאי כלומר שאינו עוד תלמיד של פנחס וניחא נמי אס היה יוחנן דהכא הוא יוחנן כ"ג שהיה מתנהג כ"כ צגדולה וצעשירות לפי שהיה מצני צשמונאי כ"ג ומלכיס וק"ק אמאי לא חשיב התם צכלל כהנים כשרים את מתמיהו כ"ג דודאי כ"ג כשר היה שמוצריין אוחו צנכס דחוכה ויש ליישב ו' דו"ק:

ח"א דף נו ע"ב נפסקיה צימינייה יהב ב'. כיון דעיקר עבודה צימין והוא כרך ידיה צציראי צשעת עבודה נגזר עליו מן השמים למשקליה למטרפסיה צהאי עלמא ליפסקיה אותה יד ימין ולא היה יכול להציל עצמו ציד שמאל:

סליק פרק מקום שנהגו

חידושים	חכמת שלמה	הגהות
אצל הרא"ש סבר דדוקא צמקוס שנהגו הוא דצעינן לצורך המועד אצל צמקוס שלא נהגו הכל שרי וכן פסק הר"ן ופ"י הר"ן מקוס שנהגו אין כלומר שנהגו שלא לעשות מלאכה כו' והלשון מגומגם וצ"ע: רש"י בד"ה גומרה ב' שלא נהגו לעשות מלאכה. נ"צ פירוש לעשות מלאכה לכתחלה וק"ל:	דף נו ע"א גמ' דברי ר"מ ר' יהודה ב'. נ"צ ומימה א"כ רבא אחי דלא כמאן דו"ק: ניסן עשה אותו ניסן עיבור לשנה וקראו אדר השני ולא יייר קראו ניסן והאי ניסן לא משמע שהניסן עיבורו עיבור מל' יום כמו עיבורה לאלול אלא הכי משמע מניסן עשה עיבור לשנה כמו אין מעברין את השנה אלא אחר כו' דהיינו נמי כי האי לישנא וכו"כ למה שהרי בשנה ראשונה למלכותו של כל גבול ישראל שיעשו תשובה ויצאו לעשות פסח והלא הכהנים טמאין היו שעד ימיו לא נטהרו ישראל מטומאה שהוחזקו צה צימי אחו צציו הרשע ועיבור השנה כדי שיהא להם פנאי לכהנים וזרקי הדם לטהר ושהות לחוקים להגיע לירושלים כדכתיב ויעץ המלך ושריו צירושלים לעשות הפסח צחודש השני שלא יכלו לעשותו צעת ההיא כי הכהנים לא נטהרו למדי והעם לא נאספו לירושלים ומחוץ שהפסח היה צטול צאותן הימים היה נוח לו לקדש הכהנים לכן ולאסוף כל ישראל לשמתן ואחר כך ציקש רחמים על שהיה מדחהו לפסח מנאקומו שלא לצורך דמשום טומאת רבים אין נדחה דאמרין צנוועדו ואפילו צנומאה דאיש נדחה ואין ציצור נדחים ואפילו צכהנים טהורין אלא שכלי שרת טמאין ועשה צנומאה כדאמרין צפסחים גם לאסיפת העם אין לחוש דדרך רחוקה אמר רחמנא והיינו דכתיב כי אכלו את הפסח צלא ככתוב כי התפלל חוקיה עליהם ויאמר ה' הטוב יכפר צעד והוא מדעת עשה משום צציו מלוא ולא הודו לו על מה שקרא את החדש אדר אחר שנכנס ניסן דהא אמרי' צצרכות וצצנהדרין החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן: רש"י בד"ה רבי יהודה כו' מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים בשכמל"ו. כל"ל והד"א. ונ"צ פ"י שהיו אומרים אותו בקול רם כדלקמן: רש"י בד"ה ציקי קדירה ב'. נ"צ מין מאלל ששמו ציקי קדירה ארשור"א צלע"ז רש"י פרק השוכר את הפועלים ו' ורצ"י וינה פירש צצרכות כלומר הדברים שמתקנין ומצמשין את הקדירה:	דף נו ע"א גמ' דברי ר"מ ר' יהודה ב'. נ"צ ומימה א"כ רבא אחי דלא כמאן דו"ק: ניסן עשה אותו ניסן עיבור לשנה וקראו אדר השני ולא יייר קראו ניסן והאי ניסן לא משמע שהניסן עיבורו עיבור מל' יום כמו עיבורה לאלול אלא הכי משמע מניסן עשה עיבור לשנה כמו אין מעברין את השנה אלא אחר כו' דהיינו נמי כי האי לישנא וכו"כ למה שהרי בשנה ראשונה למלכותו של כל גבול ישראל שיעשו תשובה ויצאו לעשות פסח והלא הכהנים טמאין היו שעד ימיו לא נטהרו ישראל מטומאה שהוחזקו צה צימי אחו צציו הרשע ועיבור השנה כדי שיהא להם פנאי לכהנים וזרקי הדם לטהר ושהות לחוקים להגיע לירושלים כדכתיב ויעץ המלך ושריו צירושלים לעשות הפסח צחודש השני שלא יכלו לעשותו צעת ההיא כי הכהנים לא נטהרו למדי והעם לא נאספו לירושלים ומחוץ שהפסח היה צטול צאותן הימים היה נוח לו לקדש הכהנים לכן ולאסוף כל ישראל לשמתן ואחר כך ציקש רחמים על שהיה מדחהו לפסח מנאקומו שלא לצורך דמשום טומאת רבים אין נדחה דאמרין צנוועדו ואפילו צנומאה דאיש נדחה ואין ציצור נדחים ואפילו צכהנים טהורין אלא שכלי שרת טמאין ועשה צנומאה כדאמרין צפסחים גם לאסיפת העם אין לחוש דדרך רחוקה אמר רחמנא והיינו דכתיב כי אכלו את הפסח צלא ככתוב כי התפלל חוקיה עליהם ויאמר ה' הטוב יכפר צעד והוא מדעת עשה משום צציו מלוא ולא הודו לו על מה שקרא את החדש אדר אחר שנכנס ניסן דהא אמרי' צצרכות וצצנהדרין החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן: רש"י בד"ה רבי יהודה כו' מוסיפין ואית דגרסי שהיו אומרים בשכמל"ו. כל"ל והד"א. ונ"צ פ"י שהיו אומרים אותו בקול רם כדלקמן: רש"י בד"ה ציקי קדירה ב'. נ"צ מין מאלל ששמו ציקי קדירה ארשור"א צלע"ז רש"י פרק השוכר את הפועלים ו' ורצ"י וינה פירש צצרכות כלומר הדברים שמתקנין ומצמשין את הקדירה:
דף נו ע"ב רש"י בד"ה קיצה וויישר"א. נ"צ עיין צריש פרק כלל גו': דמחוצר על כיפין דשרי לדברי הכל דו"ק: תוס' בד"ה מוכן לעורבים כו' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש. נ"צ פ"י שפרש טעמא לצ"ה שולדה ציו"ט דאסירא משום פירות שנשרו ואי הוי פירות שנשרו משום מוקצה או לא הוי ראוי לגזור גבי צ"ה דלא שייך איסור מוקצה אצל מאחר שיש איסור לאוריייתא צפירות שנשרו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אע"פ דלא שייך האי טעמא גבי צ"ה מ"מ גזרינן הכל משום פירות הנושרים שלא יעלה ויתלוש שהוא לאוריייתא והוי הכל כחדא גזירה כדאיתא התם דו"ק:	דף נו ע"א רש"י בד"ה אין נותנין כו' דהפקר פטור ממעשר כו'. נ"צ פ"י לכל העניים אף ללוי וק"ל:	

הגהות והערות

[א] דף לו ע"א. [ב] דברים לב ג. [ג] דף ו ע"ב ד"ה השתא. [ד] ביצה ג ע"א ד"ה חדא. [ה] עיין בצ"ח. [ו] ויקרא ז ח. [ז] שמואל א ב לה. [ח] שמואל א ב כב. [ט] צ"ל במה בהמה שבת נה ע"ב. [י] דף ט ע"א. [יא] סוטה מב ע"א. [יב] דף ט ע"א. [יג] ב"ב לט ע"א. [יד] ישעיה י א. [טו] סוטה מא ע"ב. [טז] דף ט ע"א. [יז] עיין בדו"מ. [יח] בבא מציעא דף פ ע"ב ד"ה לציקי.

כא, יז כי הוא (ראשית אוננו) לו משפט הבכורה.

משפט הבכורה לאיש ולא משפט הבכורה לאשה¹. פירוש, דכתיב: "וילדו לו בנים האהובה והשנואה וכו', לא יוכל לבכר וכו' לתת לו פי שנים בכל וכו', כי הוא ראשית אוננו לו" – פירוש, לבן השנואה – "משפט הבכורה"², ולא משפט הבכורה לבן האהובה. אף כי האהובה והשנואה ילדו בנים הרבה, אין משפט הבכורה לו אף נגד אחיו בני האהובה בנכסי אמו, משום שאין דין בכורה בנכסי האם³. כן המכוון מהדרשה. וזה מאמר הגמרא: משפט הבכורה לאיש – הוא בבן השנואה, ולא

לאשה – הוא בן האהובה, שהוא בן בכור לאחיו בנכסי אמו, ודו"ק. ומיושב יותר לפי מה דמוקי רבא הך קרא לרבי עקיבא⁴ בכהן גדול, "והאחת שנואה" – בנישואיה שהיא בעולה, והשניה בתולה⁵ [קידושין סח, א]. והוי בן האהובה בכור לאמו, ובכל זאת אין לו משפט בכורה⁶.

כא, יח כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וכו'.

בתוספתא דנגעים (ו, ב) אמר רבי נתן דאין בן סורר ומורה נעשה בירושלים¹. ונראה לי הטעם על פי מה דאמרו (פסחים נו, א: ועוד צווחה העזרה) שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי (תלמידו של פנקאי) וימלא כריסו (מקדשי שמים). אמרו עליו על יוחנן בן

[לפנינו מימרא זו אינה מופיעה בשם רבא].
5. היא שנשאה אביו בבתוליה, הרי שבן האהובה מוכרח להיות בכור לאם. 6. רבינו מפרש כי "וילדו לו בנים" – מוסב הן על האהובה והן על השנואה, כלומר כל אחת ואחת ילדה כמה בנים, וממילא אצל כל אחת יש בכור לאם, ואחד מהם הוא גם הבכור לאב. אם האהובה והשנואה הן בנישואיהם (חייבי לאוין), אין הכרח לומר כי הבכור של האהובה הוא בעצם בנה הבכור, כי יתכן וילדה לבעל אחר טרם נישואיה עם זה. אבל לפי האוקימתא של רבא לפי רבי עקיבא, שהאהובה היא הבתולה, הרי ברור כי הבן הבכור בנישואים אלה הוא גם בנה הבכור.

(כא, יח) 1. אין מודדין הימנה (ירושלים) ולחלל עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר נדחת. רבי נתן אומר, אף אין בה משום בן סורר ומורה, שנאמר: "והוציאו אתו אל זקני עירו

(כא, יז) 1. בכורות נא, ב (במשנה): הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם... נב, א (גמרא): מאי טעמא? אמר קרא "לו משפט הבכורה" (משמע דאדידיה קאי, כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו – רש"י). משפט הבכורה לאיש ואין משפט הבכורה לאשה (לשיטת רש"י ה"ל"ו מוסב על האב המוריש – "בכל אשר ימצא לו"... ראשית אנו" – ולא על הבן הבכור – "הבכור... לתת לו פי שנים").
2. וה"ל"ו מוסב על "הוא ראשית אנו".
3. כלומר, לא רק שאין הוא מתחרה עם בן השנואה בנחלת אביהם המשותף, אלא אף בתוך 'ביתו' הוא, כלומר עם שאר בני האם המשותפת אין לו דין בכור, כי בנחלת האם אין דין בכורה. 4. דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין (ולכן אי אפשר לפרש 'שנואה בנישואיה' במקרה של חייבי לאוין) "פי תהיין" במאי מוקים? באלמנה לכהן גדול.

כא, כב וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו וכו'.

הפירוש, דאיתא בספרי פרשת שלח (פי" קיב, על הפסוק במדבר טו, לא) "עונה בה": לפי שנאמר (שמות כ, ה): "פוקד עון אבות על בנים", יכול אף בזה כן? ת"ל "עונה בה" – ולא בזרעה¹. פירוש, כי הזרע אינו מתיחס אחריו, לפי שנאמר (שם) "הכרת תכרת"², ונכרת החבל לגמרי, והוי כמו זרע הבא מן הנכרי, לכן נתמרקה עונו בו ולא בזרעו.

נרבאי, שהיה אוכל ג' מאות עגלים, ושותה ג' מאות גרבי יין, ואוכל ארבעים סאה גוזלות קינוח סעודה. אמרו כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש² (עכ"ל הגמרא). ולפי זה גם בירושלים היה תודה³ ושלמים⁴ ומעשר שני⁵, וחצרות של ירושלים בדוקות משום נותר [ירושלמי ריש פסחים (א, א)⁶] והיו אוכלים בשר הרבה⁷ ויין מעשר שני. לכן אין חטא אם בא הנער אל מידת הזוללות, ופשוט.

שאוכלין שם חלות תודה ורקיקי נזיר, מהו שיהיו צריכין בדיקה? (ופריך), בלא כן אינן בדוקות מן הנותר (בלאו הכי הרי הן בדוקות, שצריך להשגיח שלא יאבד ממנו דבר שלא יהיה נותר, ואם יוותר דבר צריך להשגיח יפה לשרפו מיד, דנותר מצוותו לשרפו בבוקר ראשון, ואם כן אין צריך בדיקה משום פסח – קרבן העדה). 7. מן ההכרח, כדי למנוע תקלה בנותר.

(כא, כב) 1. לפי גירסת הספרי: יכול אף עבודה זרה נפקדת על בנים... ת"ל "עונה בה" – בה עון תלוי, ואין נפקדת על בנים ולא על שלשים ולא על רבעים. ועיין תולדות אדם שם המחלבט: אך טעמא בעי מדוע באמת בשאר עבירות פוקד ובעבודה זרה "עונה בה"? עיי"ש מה שתירץ. ** 2. זו הלשון הכפולה של כרת (לעומת "ונכרתה" או

ואל שער מקומו", פרט לירושלים שהיא של כל ישראל (גירסת הגר"א). 2. הרי שבמקום בית המקדש היה בהכרח אכילה מרובה ושתייה רבה, אשר היה בה כדי להשפיע על האדם בכיוון "זולל וסובא". לכן פטרתו התורה מדין בן סו"מ, באשר היא אשר גרמה לאכילה הגדולה הזאת הקשורה באיסור נותר. עתה יבאר רבינו שתופעה זאת אינה רק של מקום המקדש בלבד, אלא של כל העיר ירושלים אשר בה נאכלו קדשים קלים. 3. הנאכלת ליום ולילה בלבד, ולכן צריך לאכול הרבה ומהר כדי שלא להגיע לידי נותר. * 4. הנאכלים לבעלים לשני ימים ולילה אחד. 5. שנאכל כולו (או הוא או דמיו) רק בירושלים, ומי שבא מחוץ לירושלים היה משאיר את המע"ש שלו לאנשי ירושלים, (רש"י בב"מ כו, א ד"ה מעשר). 6. פרק א הלכה א: ר' יוסה בעי, חצרות שבירושלים

* מתוך ארבעים הלחמים הבאים עם קרבן תודה, שלושים וששה מהם נאכלים ליום ולילה בלבד. ועיין בזה את שיטת הספורנו (ובעקבותיו הנצי"ב) בויקרא (ז, יא ד"ה וזאת תורת זבח השלמים). עיין במהדורתנו שם בהערה 12 שם ביארנו את שיטת הספורנו שלקרבן תודה דין של שלמים מחד גיסא, ודין של קדשי קדשים מאידך גיסא.

** ורבי דוד פארדו בספרי דבי רב הביא דהקשה מהרא"ן, דהא האי קרא ד"פוקד עון" בעבודה זרה הוא דכתיב. ועוד היתכן דאבות יאכלו בוסר ושיני בניהם תקהינה! קורא אני (פסחים קיג, ב): טוביה חטא וזיגוד מינגד? ועוד דאם כן לא משכחת להו שילקו אבות ובנים גם שניהם, ואם כן קרא ד"מקו בעונם... ואף בעונת אבתם" (ויקרא כו, לט) במאי נוקים

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו ולא ישמע אליהם (שם יח).

ישיבו אל לבכם", התורה עצמה תובעת ומעוררת, כדכתיב (משלי א ח): "שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך", וברש"י: "שמע בני מוסר אביך - מה שנתן הקב"ה למשה בכתב ועל פה. ואל תטוש תורת אמך - אומתך כנסת ישראל כמו (יחזקאל יט) מה אמך לביאה והם דברי סופרים שחדשו והוסיפו ועשו סייגים לתורה", ובביאור הגר"א: "מוסר אביך הוא תורה שבכתב ותורת אמך הוא תורה שבע"פ". מי שאינו עם הארץ ותלמודו בקרבו, אין התורה מנחת לו להיותו נרדם וישן, והיא זועקת אליו מה לך נרדם קום קרא ושוב אל אלקיך.

והנה חזינן דהתראה בעי תוכ"ד דילמא אישתלי (כתובות ל"ג א'), ומ"מ אית ליה לרבי יוסי ברבי יהודה דחבר אי"צ התראה (סנהדרין מ"א א'), והרי דהתראה סתם שאינה רק בגדר "ידיעה" ולא בגדר "לימוד" אינה נקלטת ונספגת כראוי, ואפשר לשכחה לאחר כדי דיבור, ואך חבר שלמד ויגע על הדבר הרי הוא נספג בדמו ונבלע באבריו, ואף דלמד הדבר לפני זמן רב הרי הוא חי בקרבו ואי"צ לחזור ולהתרות בו. והנה יעוין בתוס' בסנהדרין דף מ"א ע"א (ד"ה באשה חבירה) שהקשו לרבי יוסי ברבי יהודה דחבר אי"צ התראה והלא בעינן שיתיר עצמו

וברש"י כנ"ל: "וכן סורר ומורה נהרג על שם סופו הגיעה תורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב", והוא כברייתא סנהדרין (ע"ב א'): "תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב" כנ"ל. **והנה** בירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ז: "צפה הקב"ה שסוף זה עתיד לגמר ניכסי אביו ואת ניכסי אמו ויושב לו בפרשת דרכים ומקפח את הבריות והורג את הנפשות וסופו לשכח את תלמודו אמרה תורה מוטב שימות זכאי ולא ימות חייב", ומבואר דגם אחר שהוא מקפח את הבריות והורג את הנפשות מ"מ אם לא שכח תלמודו עדיין יש תקוה, כי התורה שלמד תעוררהו לתשובה. וכדברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער ראשון אות ג) "ולא ימצא איחור התשובה זולתי בעמי הארץ, אשר הם ישנים שוכבים ולא

מיתה פלונית, ואם הוא עובר הרי הוא כאומר ע"מ כן אני עושה, דעד כדי כך מגעת ההתראה והתעוררות של התורה. אלא דכיון דסופו לשכח את תלמודו לפיכך אמרה תורה מוטב שימות זכאי ולא ימות חייב.

למיתה [סנהדרין מ' ב', והיינו שיאמר ע"מ כן אני עושה, כדכתב ברש"י שם], וכתבו: "ולא בעי ר' יוסי שיתיר עצמו למיתה אי נמי חבר כאילו התיר עצמו", והיינו דחבר הרי התורה שבקרבו מתרה בו ואומרת אל תעבור שאתה מתחייב

ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו. ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו זולל וסבא (שם י"ב-ב).

(ב) והנה בגמ' סנהדרין (פ"ח א' ב'): "ת"ש דאמר ר' יאשי' ג' דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים בעל שמחל על קינויו קינויו מחול בן סו"מ שרצו או"א למחול לו מוחלין לו זקן ממרא שרצו בי"ד למחול לו מוחלין לו וכו'", וברש"י: "בן סו"מ, אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו חזר וקלקל אם רצו למחול ולא הביאוהו לבי"ד מוחלין לו שהכתוב תלה בהם ותפשו בו" עכ"ל, ומשמע דאך קודם שהביאו לבי"ד אבל בהביאוהו לבי"ד ל"מ מחילה כיון דכבר נתקיים "ותפשו בו". אכן יעוין ברמב"ם פ"ז מהלכות ממרים ה"ח: "ואם מחלו לו אביו ואמו קודם שיגמר דינו פטור", ונראה דעד גמ"ד מהני מחילה. ועיין בכסף משנה שם שכתב: "ואם מחלו לו וכו'. בסנהדרין פ' הנחנקין (דף פ"ח) א"ר יאשיה ג' דברים שח לי זעירא

(א) תנן בסנהדרין ע"א א': "היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אביו אינו רוצה ואמו רוצה אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצין", והיינו דהיה אביו רוצה להביא אותו לבי"ד ואמו אינה רוצה להביאו לבי"ד פטור, וכן איפכא, עד שיהו שניהם רוצים, דבעינן ששניהם יביאוהו לבי"ד, וכ"ה במאירי דף ע"א ע"א "המשנה השלישית והכונה לבאר בה ענין החלק השלישי והוא שאמר היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה או אמו רוצה ואביו אינו רוצה אין נעשה בן סורר ומורה שהרי נאמר ותפשו בו אביו ואמו וטעם הדברים שלא מסרה תורה בחינת תכליתו לשיקול דעתו של אחד מהם אלא לשניהם שכל ששניהם מסכימים בכך אין עוד ספק בהחלטתו", והיינו דאז נדע בבירור שיבא לידי מה שחוששים שיבוא.

שאלה קסו

משם לנהוג חומרותם במקום הנוהגין קולא אף אם יקבעו דירחם במקום הלז, אבל בדבר שאילו באו בני מקום החומרות למקום הקולא וקבעו דירחם בו היו אסורין לנהוג חומרותם בזה לא אמרו. ואף דשלחו מתם [גינה ד' ע"ב] הוהרו במנהג אבותיהם דילמא גזרו שמדא ואחי לאקלקולי, הך קלקלה גופה לא שייכא אלא כשהם במקומם בחוץ לארץ אבל בהיותם בארץ ישראל לא שייכא, וכיון שבארץ ישראל איסור הוא להוסיף יום אחד על המלווה ואין ביד אנשי ארץ ישראל להוסיף יום אחד יותר מהכתוב בחמורה ולהחמיר, אף הבאים מחוץ לארץ אסורים הם לנהוג שני ימים טובים של גלויות כל זמן שהם בארץ ישראל אפילו דרך ארעי כיון שהמקום גורם ואין זה בכלל חומרי מקום שינא משם.^(א)

ההגלעני"ד בחבתי

צב"י אשכנזי ס"א

שאלת בני חוץ לארץ העולים לארץ ישראל דרך ארעי
האין יתנהגו בשלש רגלים אם כבני ארץ ישראל או כבני חוץ לארץ.

תשובה, נלע"ד דלרביס הם להחנהג בענייני המועדים באחד מבני ארץ ישראל המושבים, ואין זה בכלל חומרי מקום שינא משם, לא מציעא בחפלות וזכרות וקריאת ספר תורה שאינן חומרות בעצמם, שהרי אם בא להחמיר לברך ולהחפולל חפלות המועדים בזמן שאינו מועד עבירה היא בידו, אלא אפילו במלאכה מותרים הם, שאילו היו כל אנשי המקום שינאו משם כאן בקביעותא פשיטא שאסורים היו לעשות יותר מיום אחד משום כל תוסוף, שהרי [עירובין ז"ו ע"א] הישן בשמיני בסוכה לוקה, וכן בפסח ושבועות העושה יום אחד מועד יותר מהמלווה עובר על כל תוסוף, ולא אמרו נותנין עליו חומרי מקום שינא משם אלא בחומרות שרשאין בני המקום שינא זה

שאלה קסח

מהו ליתן לברך בדיפת הזימון על כוס לגזיר שמשון

שנאמר [מהלים קט"ו, י"ג] כוס ישועות אשא וכסם ה' אקרא, ואי סלקא דעתך דמצי חד למיתפס כסא ואידך מצרך הוה ליה לאצרהם לקבולי כסא וליצריך מאן דחוא, אף על גב דיש לדחות, פשטן של דברים הכי הווי. ועוד מדאמרין [שם ק"ב ע"א] אומר קדושה על הכוס או ברכת המזון על הכוס על כרחך פירושו שהאומר תופסו וזה מקרי עליו, ואף דקיימא לן כרבי יוחנן פרק המודה [מנחות] דף ע"ח [ע"ב] דהשוחט את המודה בפנים ולחמה חוץ לחומות עזרה קדש הלחם ולא בעינן על בסמוך, ואף ריש לקיש לא קאמר אלא בחוץ לעזרה הא חוץ העזרה ורחוק מן הזבח לית לן בה, דבלאו הכי תקשי דבפרק כל המנחות [שם] דף ס"ב [ע"א] פליגי חנאי אית דסבירא ליה לחם על כבשים ואית דסבירא ליה כבשים על הלחם ורבי סבירא ליה נותן זה בלד זה, ופריך והא בעינן על ומשני רבי לטעמיה דאמר מאי על בסמוך, וכוותיה פסק הרמב"ם פ"ח מה' תמידין ומוספין [ה"א], הא מיהא לכולי עלמא בעינן על בסמוך, ולרבי יוחנן דהלכתא כוותיה אפילו הרחק מאוד נמי מיקרי על, בזה נתקשו החוס' שם פרק המודה [ד"ה ולא בעינן ע"ש תירוצם.

ואני נכון מאוד בדבר, דאטו מי פליגי רבי בעל כל קרבנך חקריב מלח שהיא על ממש, וכאותה ששנינו בזבחים

בהיותי צבילוגראדו שנת תט"ל היינו מסובין בסעודת מלוה בחברת ה"ה מ"ח [מופלי מורה] שם ועוד חכם אחד שליח מחברון תוב"ב ז"ל, והחכם השליח היה נזיר שמשון, ולהיותו אורח נתנו לו לברך, והוא לא קבל הכוס בידו כי אם אחר קיבל הכוס והוא בירך וימנ בשם, ולאחר גמר ברכת המזון בירך האחר שהכוס בידו ברכת היין ושמו המסובין.

בומיתי להם לא נכון לעשות כן, והתחלתי מביא להם ראיות, אחד שהנזיר אינו תופס הכוס בידו אלא אחר הוא התופס, ואחד שהנזיר בעצמו תופס הכוס בידו לאו שפיר עבדי, באינו תופס הכוס בידו פשיטא דלא יאות דהא בעינן [ברכות נ"א ע"א] מקבלו בשתי ידיו ונותנו לימין ומגביהו מן הקרקע טפח דכל הני צריך המצרך למעבדינהו, דאין לומר דבקבלת אחד מהמסובין סגי ולא דוקא המזמן, דהא אשכחן בכל דוכחא דהמצרך תפיס ליה, והכי אמרינן (בפרק ערבי פסחים) [בהרואה] [ברכות נ"ה ע"א] ג' דברים מקצרינן ימיו של אדם מי שנותנין לו כוס של ברכה לברך וכו', משמע דבנתינת הכוס תליא ברכה^(א), ואמרין נמי בההיא פרקא [פסחים ק"ט ע"ב] דרש רב עירא עמיד הקב"ה לעשות משחה גדול וכו' ונותנין לו כוס של ברכה לאצרהם לברך וכו' עד דוד אמר אני אברך ולי נאה לברך,

עוברי עבירה, אלא מותרים באכילה בקדושת שביעית, והגויים אפי' שזרעו אותם אינם מצווים על השביעית כדי שנגזור עליהם, ולכן הם מותרים כמו הספיחים מן התורה עכ"ל. הפירוש הזה הוא הפירוש שפירש מוהררי"ק, אלא שהוא מפרש שמה שכתב הרמב"ם מותרים [לא] לגמרי שאין בהם קדושת שביעית, אלא מותרין באכילה בקדושת שביעית, ומהררי"ק פירש מותרים לגמרי. וכן הבין בעל כפתור ופרח בדברי הרמב"ם. ולא נהירא לי מה שפירש הרב משה מטראני שהם מותרים לאכול בקדושת שביעית, דאם איתא, לא היל"ל פירותיו מותרים, אלא היה לו לומר אוכלים אותם בקדושת שביעית, כמו שכתב בפ"ד [ה"י] וז"ל, התבואה והקטניות אסורין באכילה משום ספיחים ופירות האילן אוכלין אותם בקדושת שביעית. אלא ודאי שפירוש מה שאמר כאן "מותרין" פירוש מותרין לגמרי ואין בהם קדושת שביעית.

ובהא סליקנא ובהא נחיתנא דפירות הגוי בקרקעו, יש בהם חיוב תרומות ומעשרות, כסברת מוהררי"ק ז"ל.

נאם הצעיר שם טוב עמיא

שביעית, לכן לא הביא הראיה משם אף לענין שביעית.

ומה שכתבו התוס' שם פי' בקונדריס מפרדס מעוזק ומשומר, וקשה לי כו' והדר הכי כתבו ואין נראה לר"ת, דהא בהדיא תני כתב ר"ת. אין ראייה דסובר ר"ת כפי' ראשון, אלא בא לומר שהקושיא שהקשה רש"י על פירוש זה אינה קושיא, אלא דיש חילוק בין מן המשומר ובין מן ההפקר, והואיל וכן אפשר לפרש עזיקה משומר, ואפי' לפ' שהיא שם עיר מארץ ישראל, ולהכי לא הביאו ראייה משם לענין שביעית. ועל מה שכתב מוהררי"ק על דברי כפתור ופרח, דברי הרב אינם צריכים חיזוק, שכל דבריו הם ישרים ונכוחים למוצאי דעת. ומ"ש מוהר"ר משה מטראני לפרש דברי הרמב"ם שגם הוא סובר בפירות שזרעם גוי בקרקעו יש בהם קדושת שביעית. וז"ל, לכן נראה לי לפרש דברי הרב ז"ל שרוצה לומר שמה שזרע הגוי בשביעית דאע"ג דאין קנין לגוי אינו אסור לאכול כמו מה שזרעו ישראל שהוא אסור באכילה וחייב לעוקרו, וכמ"ש הרב ז"ל בפ"א, ולא בספיחים ג"כ של ישראל שכתב למעלה בפרק זה שגזרו עליהם מפני

סימן כו

וכתב הר"ן בפרק מקום שנהגו [יז, ב] גבי רבה בר בר חנא אכל דאייתורא, משום דדעתו לחזור הוה, דכיון דבצנעא הוה אכיל ליה, דאיהו לא הוה ידע דליעיילו לגביה, לא הוה צריך לכסויי. וכיון שכן הדבר פשוט ומבואר שלעולם כל שדעתו לחזור אנו רואים אותו כאילו הוא עדיין במקום שיצא משם לכל דבר, ובלבד שיעשה בצנעא, מפני המחלוקת*. וא"כ תפילה דבצנעא היא, פשיטא ופשיטא דנוהג

שאלה, היוצא מארץ ישראל לחוץ לארץ ודעתו לחזור, אם מתפלל כבני ארץ ישראל. ומעם למה העולים לרגל מתפללים בפרהסיא כבני חוצה לארץ ואין מוחין.

תשובה, דבר פשוט הוא דכל שדעתו לחזור נוהג כמקום שיצא משם, אפילו להקל, ובלבד שלא יעשה בפני בני מקום שהלך לשם, וכמו שהוא מבואר ברא"ש פרק מקום שנהגו [פסחים פ"ד סי' ד] ובפ"ק דחולין*.

לעשות שם מלאכה בצנעה. וכ"כ המבי"ט ח"ג סי' קמ"ט.

*א. ל"מ. א. משמע שבן ארץ ישראל שנמצא בחו"ל מותר

קח שאלות ותשובות סימן בו אבקת רוכל

שיצא מארץ ישראל לחו"ל ודעתו לחזור, דכל שדעתו לחזור אעפ"י שהוא בחו"ל הרי הוא כאילו הוא בארץ, וכן מי שבא מחו"ל לארץ ישראל ודעתו לחזור הוי בכלל בני חו"ל נינהו.

ובן מעשים בכל יום בכל שנה ושנה, עולים לשלש רגלים מחו"ל לארץ* ועושים יום שני של גליות כתקונו וכמשפטיו בחו"ל, ולא עוד אלא שמתקבצים מנין מבני חו"ל העולים לרגל, ומתפללים תפילה וקורין בתורה ומפטירין בנביא בברכות תחלה וסוף, כמו שעושים ביום טוב שני בחו"ל, ודבר זה נעשה מימי קדם בפני גדולי עולם, ולא פקפק אדם בדבר זה מעולם.²

וזו היא שקשה בענין היאך מתפללים תפלת יום טוב בפרהסיא בארץ ישראל, והיכי לא חיישינן להאי דתנן [פסחים נ, א-ב] ואל ישנה אדם מפני המחלוקת, והיה מספיק להם שיתפללו תפילת חו"ל בצינעא. ועל כרחינו לומר דסבירא להו לגדולי עולם דעד כאן לא

ואדרבא איכא משום בל תוסיף וכו' ע"ש. וכבר בנו בשו"ת שאלת יעבץ ח"א סי' קס"ח דחה דברי וע"ש. גם בכרכי יוסף או"ח סי' תצ"ו אות ז' כתב שמנהג ארץ ישראל שלא כהחכם צבי, וגם על השערות היעבץ השיב בכללות ע"ש. [את תשובת מרן לא הזכיר, כי טרם נדפס אבקת רוכל בזמן שנדפס ברכי יוסף]. וכ"כ בפאת השולחן הל' ארץ ישראל פ"ב סע' ט"ו, שנוהגים בני חו"ל לעשות לעצמם מנין נפרד וכו'. [ובביאור דברי רבינו חננאל פסחים נב, א והראב"ן סי' תל"ה ראה באורך בהערות המהדירים ובשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' א-ד. ולענ"ד דברי ר"ח פשוטים וברורים על העולה לארץ ישראל להשתקע שם, והדיון הוא כיצד ינהג אם נמצא ביו"ט שני בדרך במדבר של ארץ ישראל, אם עדין נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, ואינו נוגע לדברי החכם צבי. וגם ראב"ן שהוסיף על לשון ר"ח "בישוב לא עבידנא משום חומרי מקום שאני שם", אם אינו טעות סופר, פשוט שכוונתו שכיון שכבר בא לארץ ישראל להשתקע שם, דינו ככל בני ארץ ישראל לכל דבר]. וראה עוד יביע אומר ח"ו סי' מ' וספר הזכרון לר"י נסים חלק ראשונים ואחרונים עמ' קיז-קצו, תשו' מכ"י של כמה חכמי ירושלים וכו'.

כמקום שיצא משם, כיון שדעתו לחזור. וזה דבר פשוט לא ניתן ליכתב לעוצם פשיטותו. **ובאמת** כי אשוב אתפלא (בי בראותו) [בראותי] כי החכם הנז' לעיל לא חש לקמחיה, שהרי הורה ליוצא מארץ ישראל לחו"ל ודעתו לחזור מותר לו לעשות מלאכה מדינא אם לא מפני המחלוקת, כדמשמע יפה מתוך לשון השאלה, א"כ איך עלה על לבו לומר שיתפלל תפילת חול², זה דבר שלא עלה על הדעת. ומה שהביא ראיה ממ"ש הר"ם ריקאנאטי [פרשת פנחס] בשם הר' עזרא, אישבונו דבר, שלו הונח שהיו דברי הר' עזרא מפורשים, לא נניח דברי המפרשים והפוסקים שיש בידינו ונסמוך על דברי הר' עזרא, זה דבר אשר אין לו שחר, כל שכן שאין בדברי הר' עזרא סיוע לחכם המביא ראיה ממנו כלל, שמה שכתב הר' עזרא שיום האחרון בעבור כנסת ישראל שהוא בגלות, סימן לדבר שאין עושין אותו בארץ ישראל, בכלל מה שכתב דבני ארץ ישראל אין עושין אותו, הוי מי

ודלא כרדב"ז סי' אלף שכ"ט. ובשלחן ערוך סי' תצ"ו סע' ג' פסק מרן כדעת הארחות חיים המובא בבית יוסף שם שמשמע מדבריו שגם בצנעה אסור, כמ"ש הפרי חדש שם. ועיין בטוב עין סי' י"ד שעמד על זה וכתב שנראה שמרן לא נחית הכא לבאר דין זה ע"ש. וראה גם בכרכי יוסף שם אות ג' ויחזה דעת ח"ג סי' ל"ה. ב. צ"ל חו"ל. כמו שמבואר בפירוש בסיום התשובה. ושור"ר שבטוב עין הנ"ל גם כן הגיה כיו"ב.

*. מנהג קדום זה לעלות לרגל אף בזמן החורבן, נלמד מדברי המדרש בשהש"ר ח, ט, ג, "אע"פ שחרב המקדש לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלהם ג' פעמים בשנה". וכן היה מנהג הגאונים, כמובא בספר חסידים הוצ' מק"נ סי' תר"ל, שרב האי היה עולה בכל שנה לירושלים מבבל בחג הסוכות, ע"ש ובתשב"ץ ח"ג סי' ר"א וקו' עבודת מקדש לרי"ץ חיות פרק ג'.

ג. מנהג זה מובא בהלק"ט ח"א סי' ד' בשם כמה חכמים. וראה גם בשו"ת נבחר מכסף סי' ח' ורדב"ז סו"ס אלף קמ"ח ופרי חדש סי' תס"ח. ודלא כהחכם צבי סי' קס"ז שכתב לחדש שצריכים להתפלל כבני א"י, משום שתפילה וקריאת התורה אינה חומרא שנאמר נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם,

שרייא בפרהסייא, כל שכן למתפלל בצינעא דלית דין ולית דיין להוציאו מלהתפלל כמנהג בני מקומן. והחכם המתיר [מלאכה] בצינעא ואוסר להתפלל בצינעא כבני מקומן, לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. וזה דבר פשוט ויותר לרואי השמש.

נאם הצעיר יוסף קארן

תני אל ישנה אדם מפני המחלוקת, אלא במלאכה ודכוותא, דאפשר למיפק מינה חורבה, אבל בתפילה אף אם יתפלל כמנהג מקום שיצא משם לא נפיק מיניה חורבה, וליכא למיחש בה למידי. ומעתה נפשט השאלה מקל וחומר, דהשתא אפילו במקום דמלאכה ודכוותא אסירי בפרהסייא, תפילה

סימן כו*

שאלת ותשובת מוהר"ר אברהם לוי ן' מיגאשו

יהי ה' אלהיך ברוך אשר חפץ בך לתתך עליון על כל חכמי הזמן, כשמש תוך כוכבי לכת מזומן, להאציל אורו בפועל נאמן, וכל א' להקביל אור הנאצל כחו ימן, ולו נמצאת בין אוכלי המן, לא אמר צור נאמן לנגוד עם לא אלמן, בחר לנו אנשים מנמע נעמן, וצא הלחם בעמלק אויב אל רחמן, וילכד ברשתו אשר ממן, ולא לבש יהודי שק בעבור המן, וכחו אשר כמן עורי עורי צפון ובואי תימן, שכל זמן ידיו, והכי קרא שמך יוסף, לאמר יוסף ה' לי בן אחר בעגלא ובזמן קריב, ולא יאחר אותך ראה הזמן לשמך נורו, וכל יש (לי) [לוי] נתן בידך לשמור, וכל חכם לב גברו וזכרך לא יסוף מתוך דבורו, ויחשוק צורתך במשכיות דבירו. ברוך ה' אלהי ישראל אשר באהבתו את ישראל לא השבית להם גואל, ויקרא לבנו ליוסף, וישראל אהב את יוסף, יען היותו מגלה ריזן ואחיות אחידן ומשרי קפריין, ונהירו ושכלתנו, החכמת כחכמת אלהיו ורוח אלהין קדישין, אלנא רבה ותקיף, ורומיה ימטי לשמיא, וחזותיה לסוף כל ארעא, בן פורת יוסף, וימצא יוסף חן ושכל בעיני אלהים ואדם, הולך וגדל וטוב גם עם ה' גם עם אנשים, תורת אלהיו

מי כהחכם ומי יודע פשר דבר דבר שלח ה', מה טובו אהליך, ויבחר באהל יוסף, מה יפית ומה נעמת, בבתי מדרשות לתורה הקבעת, רכב ישראל ופרשיו, ראש ישראל ושלישו. עמרת התורה וציניפה, וינף אותה תנופה, גולה וכותרת לכל נפוצות הגולה, רוח בני האדם העולה היא למעלה, לעלות במעלות המושכלות, וכמסילות גלילות המזלות, המעולות עולות, פועלות רצון נורא עלילות, ויאסוף חיילות בגולות עליות, חכמות לימודיות במילות המזלות, ובגולות תחתיות טבעיות, ותחבולות מושאלות, ועלילות וסודות כלולות, עד שכל סוגי החכמה תואמי צביה הובאו בית יוסף.

בחכמתך ובתבונתך עשית לך חיל, עד שכל חכמי לב ילכו מחיל אל חיל עד הגיעם אליך, אליך מגמתם ועדיך תשוקתם, כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה, ירב חכמתא לחכימין, חכמת אדם תאיר פניו, והאיר אל עבר פניה, ומתוק האור וטוב לעינים. אשריך ואשרי היולדה והמחזיקה ואשרי אנשיך, אלה העומדים לפניך תמיד, השומעים את חכמתך, וידעו כל ישראל כי נאמן אתה ונאמנים דבריך.

* שאלה זו מופנת למרן ופותחת בדברי שבח ארוכים [עד ד"ה ילמדנו אין אלא חלוקת שבחים וברכות בחרוזים ושלא בחרוזים]. החתום על השאלה הוא רבי אברהם לוי ן' מיגאשו, ומתוך דבריו עולה כי הוא מחכמי ארם צובה.

להתיר. ואין הבדל בזה בין מבושלת לבין מטוגנת בשמן. וכמ"ש בש"ע הגר"ז (סי' תע"א סעיף ט). ובחי' אדם (כלל קכ"ט סי' יג). ונאף שהפמ"ג (בא"א אות ח) כ', שצ"ע במטוגנת בשמן בלי יין, אם מותר לאוכלה בע"פ, דשמא יוצאים בה י"ח בליל פסח. ע"ש. נראה שאין ספק מוציא מידי ודאי של הגר"ז והח"א. ולכן יש להקל גם במצה מטוגנת בשמן. ¹⁰ והנלע"ד כתבתי.

סימן מ

נשאלתי אודות בחורים ורוקים שעלו מחוץ לארץ ישראל, ללמוד תורה במשך תקופה של שנה או יותר, ודעתם לחזור לחו"ל, מה דינם לענין יום טוב שני של גליות. והנני להשיב בקצרה כמסת הפנאי.

(א) הנה בעיקר דין בני חו"ל העולים לא"י ודעתם לחזור, אם חייבים הם לנהוג שני ימים טובים כבני חו"ל או לא, הדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, כי בשו"ת חכם צבי (סי' קסז) כתב, שנראה שעליהם להתנהג כבני א"י התושבים, ואין זה בכלל חומרי מקום שיצא משם, לא מבעיא כתפלות וברכות וקריאת ס"ת, שאינם חומרות בעצמם, שהרי אם בא להחמיר לברך ולהתפלל תפלת יו"ט בזמן שאינו מועד, עבירה היא בידו, ולא יצא י"ח תפלה, אלא אפילו במלאכה מותרים הם, וכאילו כל אנשי המקום שיצא משם באו לכאן בקביעות, דפשיטא שאסורים היו לעשות יותר מיום אחד, משום בל תוסיף, שהרי אמרו (ר"ה כח:): הישן בשמיני בסוכה לוקה וכו', ולא אמרו נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, אלא בחומרא שבני המקום שיצא זה משם רשאים לנהוג חומרתם במקום שנהגו להקל וכו'. ואף דאמרינן (ביצה ד:): שלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בידיכם, משום דילמא גזרי שמדא ואתי לקלקולי, היינו דוקא כשהם במקומם בחו"ל, אבל בהיותם בא"י לא שייך זה, וכיון שבא"י אסור להוסיף יום אחד על המצוה, אף הבאים מחו"ל אסור להם לנהוג שני ימים טובים של גליות כל זמן שהם בא"י. ע"כ. אולם מרן הקדוש בשו"ת אבקת רוכל (סי' כו) העיד בגדלו שפשט המנהג מימי קדם בפני גדולי עולם, שהבאים מחו"ל לא"י ודעתם לחזור עושים שני ימים טובים כמנהג בני חו"ל, וככל תקיף ומשפטיו בחו"ל, ולא עוד אלא שמתקבצים מנינים רבים מבני חו"ל בפרהסיא ומתפללים תפלת יו"ט וקוראים בס"ת כמנהגם בחו"ל, ולא פפק אדם בדבר זה מעולם, והא דתנן אל ישנה אדם מפני המחלוקת, היינו דוקא היכא דנפיק מינה חורבה, אבל בתפלה אף אם יתפלל כמנהג מקום שיצא משם לא נפיק מינה חורבה וליכא למיחש למידי. ע"ש. גם הגאון המוסמך מהר"י פינטו בשו"ת נבחר

אסאד (חיו"ד ס"ס ה) שלענין אכילת מצה מבושלת בסעודה שלישית בשבת ע"פ, אינו אומר לא איסור ולא היחר, ודרש ברבים שיאכלו בשר ודגים ופירות לצאת י"ח סעודה שלישית. ושהגאון אלף המגן אסר אכילת מצה עשירה בע"פ וה"ה למצה מבושלת. ע"ש. והיינו אפי' מצה שנתבשלה לפני השבת שהוא ע"פ. וע"ע בעטרת זקנים סי' תמד. והנה הרמ"א ר"ס תמד כתב, שבמדינות אשכנז שאין נוהגים לאכול מצה עשירה בפסח, כמ"ש לקמן סי' תסב, יקיים סעודה שלישית בפירות או בכשר ודגים. והנודע ביהודה קמא (חאו"ח ס"ס כא) תמה ע"ז, דמה ענין זה למ"ש בסי' תסב דמיירי בפסח עצמו, אבל כאן דמיירי בע"פ הרי גם לרש"י מותר, ואלמלא שהרמ"א אוסר הייתי מתיר מצה עשירה כל היום בע"פ, ועכ"פ אני מורה שעד חצות היום גם להרמ"א מצה עשירה מותרת. ע"ש. אולם הערוך השולחן (סי' תמד סק"ה) כ' ע"ד הרמ"א, ונראה שאין הכוונה לומר שלפי המנהג אין לאכול מצה עשירה גם בע"פ, שאין שום טעם בזה, אלא הכוונה שמכיון שאין מנהג בני אשכנז לאכול מצה עשירה בפסח, ממילא אין מכינים מצה עשירה רק על סעודה שלישית, שאין דרך בג"א לטרוח על מאכל קטן כזה. ומיהו גם אצלינו יכולים לעשות סעודה שלישית במצה מבושלת. והרבה נוהגים לעשות כן. ע"כ. ולפ"ז ניחא שפיר מה שהקשה בשו"ת חלקת יואב (חאו"ח סי' טז, בהערה די"ב סע"ב), שהרמ"א סותר עצמו בזה, כי בסי' תמד כתב להדיא שגם בע"פ אסור לאכול מצה עשירה, והוא עצמו בסי' תע"א כתב שבע"פ מותר. וצ"ע. ע"כ. ולפ"ד הערוך השולחן לק"מ. והרי זה כמבואר. וגם להנב"י י"ל דבסי' תע"א מיירי בע"פ קודם חצות היום. וכ"כ בהגהות ר"ב פרנקל. ע"ש. וע"ע בשואל ומשיב קמא (ח"א סי' קעה). ע"ש. וע' למהר"י יוזפא בסי' יוסף אומץ סי' תשכ"ט שאוסר לאכול מצה מבושלת בסעודה שלישית בשבת ע"פ. ודבריו צ"ע. ועכ"פ לדין דנקטינן כרוב הפוסקים ומרן הש"ע (בסי' תע"א ס"ב) שמוותר לאכול מצה עשירה בע"פ, הוא הדין שמוותר לאכול מצה מבושלת בע"פ, אפילו נתבשלה בע"פ. וכדעת החק יעקב הנ"ל. וצ"ע. וצ"ע. שהגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ג (חאו"ח סי' כז) ובסי' בן איש חי (פר' צו אות כו) נראה שחושש לדברי הבית דוד לאסור מצה שנתבשלה בע"פ, העיקר לדינא כדעת רוב האחרונים שהתירו, ומהם, החק יעקב, והשלחן גבוה, ומהר"י נבארו בסי' לב מבין, ומהר"א הכהן בסי' יוקח נא, ומהר"א ענתבי בסי' חכמה ומוסר, ומהר"ם ישראל בסי' משה ידבר, והרב צל הכסף. ומכיון שכל עיקר איסור אכילת מצה בע"פ אינו אלא מדרבנן, כודאי שיש לסמוך על דעת האחרונים שפסקו להקל. וכ"כ הגאון החסיד מהר"א מגי בכורנות אליהו (מע' פ אות כב, עמוד לח). ע"ש. ⁸ וכן עיקר

גליונות ומילואים

ג). וכן צידד הפמ"ג א"ח בהנהגת הנשאל באו"ה (סדר ב אות יט). וע' ביד אפרים יו"ד (סי' פז ס"ו), ובפתי"ש שם (סק"ג) ובררכי תשובה (סי' ק). ובסי' חקר הלכה (ערך בשר בחלב אות ב) הביא ראייה ממנחות (נ:): דלא חשיב בכלל בשול, ולכן מטגנה ואח"כ אופה אותה, שנא' תאפינה, תאפה - נא. ולא מבושלת. ע"ש. אך דעת הפר"ח דטיגון בכלל כישול וכ"פ החכ"א והזכ"א וכ"כ בפשיטות בתשו' מאהבה ח"ג, ושהוא ט"ס במהר"ם שיף. וע' בררכי תשובה שם. וע"ע בכה"ח יו"ד שם (אות דן). מ"מ נראה דלגבי איסור אכילת מצה בע"פ דהוי מדרבנן הטיגון בכלל כישול. ועכ"פ סד"ר לקולא. וע"ע בשו"ת חשב האפוד ח"א (סי' קלה), ובמש"כ בשו"ת יבי"א ח"ח (חאו"ח ס"ס לה). ובסי' שמירת שבת כהלכתה (פ"א סעיף סא) כתב שטיגון הוי ככישול. וכ"כ בסי' מאור השבת ח"ב (עמ' קלו) בשם כמה גאונים, ושם (עמ' קלח) בשם הגרש"א במכתבו שם. וע"ע שם (עמ' קלו) בשם הגר"ב זילבר שחור בו כספרו או נדברו ממש"כ בספרו ברית עולם. (נתיב)

7. וכ"כ בשו"ת שואל ונשאל (ח"ד סי' לו), שמ"ש הבאה"ט (סי' תמד סק"ב) בשם מהר"ל שאין נוהגים לאכול מצה מבושלת לסעודה ג' בע"פ, ה"ט משום שלא נהגו אצלם לאכול מצה עשירה, אבל לדין דאזלינן בטר מן שהתיר מצה עשירה, שפיר דמי לעשותה במצה מבושלת. ולכן מצה שתובה שנילושה במי ביצים וטיגנה בשמן מותר לעשות עליה סעודה ג'. ע"ש. (נתיב) 8. וכ"פ כספרו מעשה אליהו (סי' ג). אלא שסיים שטוב לחוש לדי' הב"ד שמחמיר. וע"ע במש"כ בשו"ת יביע אומר ח"י (חאו"ח סי' נה בהערות על הר"פ ח"ג אות כא). (נתיב) 9. וכן מוכח להדיא בתוס' ברכות (לו:): ד"ה חביצא, וז"ל וא"ת ואין מדמה רב יוסף פירודי מנחות לפירורי חביצא, וי"ל שכיון שנטגנין בשמן כנתבשלו דמי. ע"ש. (נתיב) 10. וכ"כ הגר"ב זילבר בהערה לסי' מועדי ה' (משולמי עמוד נט) וצ"ע לספרו שו"ת או נדברו (ח"ד סי' מג). ולכאן ד"ז תלוי ברעת המהר"ם שיף (סוף חולין) שטיגון בשר בחמאה לא הוי דרך בשול לאסור מה"ת אלא רק מדרבנן. וכ"כ המנחת יעקב בסול"מ (כלל פה דין

ולמימר דמתני כשדעתו לחזור לאחר זמן, ורבה דעתו לחזור מיד וכו', וכן משמעות כל הפוסקים שאין לחלק בין דעתו לחזור מיד לדעתו לחזור לאחר זמן. והכי נקטינן. ע"כ. וע' בחסד לאברהם אזולאי (מעין ג נהר יד) דלא חשיב דעתו לחזור אלא אם דעתו לחזור מיד. וע' בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תכד אות ל) ובשו"ת ארץ צבי פרומר (סי' מב). ואכמ"ל. ובאמת שראיתי בס' דברי מנחם (סי' תסח הגה"ט אות ח) שהביא לתמוה על הכנה"ג כפסח מעובין הנ"ל, מ"ש המהריב"ל בח"ג (סי' א), ומהר"ש (באה"ע סי' ס), והרב בני חיי (אה"ע ר"ס מה), לדמות סבלונות לההיא דב"ב (ז) דבי"ב חדש הוי כבני העיר לענין דלא חיישינן לסבלונות, והא איסורא מממונא לא ילפינן. [וע' בתוס' כתובות (מו:)] דאיסורא דלית ביה ממונא מאיסורא דאית ביה ממונא לא ילפינן. וע' בתוס' שבועות (לו:). ובפני יהושע קידושין (סב.). ודו"ק. והנה גם מתשו' הגאונים הנ"ל היא תיובתיה דהכנה"ג. וצ"ע.

מכסף (סי' ח) העיר על המנהג שהעולים לא"י ודעתם לחזור עושים קהלות קהלות כפרהסיה בתפלה וקידוש לעיני כל ישראל כמנהגם בחו"ל, ועמד ע"ז מדין אל ישנה אדם מפני המחלוקת. והרב המגיה העיר מתשו' מרן הנ"ל דבכה"ג דליכא מחלוקת ולא קפדי אהרדי שפיר עבדי בני חו"ל יו"ט שני כשדעתם לחזור. ע"ש. גם בשו"ת הלכות קטנות ח"א (סי' ד) הביא תשובה מכת"י הגאון ר' ישראל בנימין הזקן, על מה שנשאל מהגאון המובהק מוהר"ר שמואל בן סיד אב"ד דמצרים, איך מנהג עיר הקדש ירושלים וא"י בענין האורחים שעולים לרגל ג' פעמים בשנה, והשיב מהר"י בנימין. שהמנהג שכל שיש עשרה בעלי בתים או יותר מחפילים בפרהסיה כמנהגם בחו"ל, ואין בזה משום אל ישנה אדם מפני המחלוקת, דההיא ביחיד מיירי, אבל לגבי קהל ועדה מירא לא יתפללו פתל יו"ט אלא בצניעא, וכ"ש שאינם עשרה בעלי בתים אל יתפללו פתל יו"ט אלא בצניעא, וכ"ש שאין להם להוציא ס"ת ולקרות בו מענין היום ע"י צירוף אחד או שנים מבני א"י וכו'. ע"ש. וכ"כ מרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תצו סוף סק"ז) להעיר ע"ד החכם צבי הנ"ל, שהמנהג פשוט בא"י שבני חו"ל העולים לא"י ודעתם לחזור עושים שני ימים טובים של גליות כמנהגם בחו"ל. ע"ש. ובשאלת יעב"ץ ח"א (סי' קסח) הביא דברי מר אביו החכם צבי הנ"ל, וכ' לפקפק על מאי דפשיטא ליה דבני א"י אינם רשאים לעשות שני ימים טובים של גליות משום בל תוסיף וכו', והביא דברי הרב הלכות קטנות (סי' ד) בשם גאוני א"י, שבני חו"ל שבאו לא"י ודעתם לחזור צריכים לעשות שני ימים טובים כמנהגם בחו"ל. ע"ש.

ג) ועינא דשפיר חזי לרכינו חננאל בפסחים (נב). דגרס, א"ל רב ספרא לר' אבא, כגון אנא דידענא בקיבועא דירחא, ובני מקומי עושים שני ימים, כי בעינא למיסק לא"י דלא עבדי אלא יום אחד, בישוב לא עבידנא, במדבר א"י מהו לעשות בו שהוא כרוז לי שהוא חול, מי אמור רבנן ככי האי מילתא במדבר א"י נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא, א"ל הכי א"ר אמי בישוב אסור במדבר מותר. עכ"ל. וכן הוא בראב"ן פסחים שם וז"ל: א"ל רב חסדא לר' אבא, אנא דידענא בקיבועא דירחא ובני מקומי עושים ב' ימים, כי קא אזלינן לא"י דלית להו אלא חד יומא, ביישוב לא עבידנא, משום חומרי מקום שאני שם, (נראה שצ"ל "משם"), במדבר א"י מי עבידנא ביום שהוא חול, מי אמור רבנן ככה"ג במדבר נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם, או לא, א"ל הכי א"ר אמי בישוב אסור במדבר מותר. ע"כ. ופירש החתם סופר בחידושו לפסחים שם ככוונת הראב"ן, דמנהג ב' יו"ט היינו בעיר מושב, משום מנהג אבותינו בידינו, אבל השובת ביו"ט במדבר, שמעולם לא היה שם מנהג אבות, אפשר שיהיה מותר ביו"ט שני, כי מנהג ב' ימים טובים חל על המקומות ולא אקרקפתא דגבירי, וכ"מ בשאלת יעב"ץ (סי' קסח). וקמ"ל ראב"ן דבבל וכל פרוודהא עושים ב' ימים, ואפי' במדבר שבבבל. ורב ספרא נסתפק דשמא כיון דבמדבר בכל גופא אינו אלא משום לא פלוג, אפשר דבא"י הוי כמו גזרה לגזרה ומותר. ומדברי הראב"ן אלו מוכח דליתא למ"ש החכם צבי (סי' קסז) שבן חו"ל העולה לא"י אם יחוג יו"ט שני עובר משום בל תוסיף. ומיהו אפשר ג"כ להשמר מזה שיכול לעכ"פ למדנו מד' הר"ח והראב"ן שבן חו"ל שעולה לא"י ודעתו לחזור חייב לנהוג יו"ט שני של גליות, ואסור בעשיית מלאכה, וכדברי הגאונים הנ"ל. ודלא כהחכם צבי. וע' בהגהות אבן שלמה על הראב"ן מ"ש בזה, שהראב"ן והר"ח עומדים בשטה אחת, ותמה ג"כ מדבריהם על החכם צבי הנ"ל, שנעלם מעינו דברי הראב"ן והר"ח. והוסיף להעיר על מ"ש הגר"ז בש"ע (סי' חצו): בני חו"ל שבאו לא"י אע"פ שדעתם לחזור אין עושים אלא יו"ט אחד. ויש חולקים. ודעה ראשונה היא דעת החכם צבי, ועל סברת היש פוסק ראשון או אחרון כד' הח"צ, ובדברי הראב"ן מפורש להיפך. בפוסק ראשון, ובפרט הראב"ן שהוא אביהם של ראשונים, וא"כ למה כתב סברתו בשם "יש חולקים" בלבד, היה לו לפסוק כן לדינא, ושלא כדברי הח"צ. וצ"ע. ובאמת שכן עיקר ההלכה שלא

קלג ב) ואנכי הרואה בתשובת הגאונים שהובאה בשו"ת גאוני מזרח ומערב (סי' לט) שכי' בני אפריקא שנשאו נשים בא"י ודרו בה, אם עדיין לא שהו י"ב חדש חייבים לשמור שני ימים טובים כמקומן, שכך שנו חכמים (ב"ב ז:): כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש. ואם שהו י"ב חדש מכאן ואילך אע"פ שדעתם לחזור נוהגים כאנשי ירושלים עד שחזורים למקומן. והני מילי מאפריקא לארץ ישראל, אבל מבבל לא"י שיש בה שתי ישיבות אם דעתו לחזור אע"פ ששהה שנים רבות עושה כתומרי שתיקה, ואם אין דעתו לחזור עושה כמנהג א"י בין להקל בין להחמיר. ע"כ. וכן הוא בשו"ת מעשה הגאונים (סי' מז עמוד לא). ע"ש. וזה מבואר שלא כדברי החכם צבי הנ"ל, אלא כל שדעתו לחזור לחו"ל, והוא בתוך י"ב חדש נוהג כמנהג חו"ל לגבי יו"ט שני של גליות. אולם הראיה שהביאו הגאונים מההיא דב"ב (ז:): כמה יהיה בעיר ויהיה כאנשי העיר י"ב חדש, לכאורה איכא למשד' בה נרגא, ע"פ מ"ש הכנה"ג בפסח מעובין (אות סה), דהא דקי"ל ההולך ממקום שעושים למקום שאין עושים אם דעתו לחזור נותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם, ולא מחלקינן בין שהה שם י"ב חדש או לא, כדתנן בב"ב (ז:), משום דאיסורא מממונא לא ילפינן. ע"כ. ובס' כל בו (סי' סח) כ', שאם אין דעתו לחזור מיד, אע"פ שדעתו לחזור לאחר זמן, אינו נוהג כקולי מקום שיצא משם אפי' בצניעא, אבל חומרי מקום שיצא משם נוהג כל זמן שדעתו לחזור לעולם. וכן הסכים הרד"ז בתשובתו וז"ל (סי' עג), וכתב, שלפ"ז רבה דאכל דאייתרא (פסחים נא), דעתו לחזור מיד היה, ולפיכך נהג בצניעא כקולי מקומו, ומתני' בדעתו לחזור לאחר זמן. והפ"ח (סי' תסח) בר"ה ודאיתי להרד"ז וכו', כתב ע"ז, ואני אומר שמאחר שאף אחד מהפוסקים המפורסמים לא ביאר זה, אין לסמוך עליו, דא"כ אדמפליג הש"ס (שם) בין דעתו לחזור לאין דעתו לחזור, טפי הו"ל לפלוגי בדעתו לחזור גופיה,

קלד

כה"צ וכמ"ש מרן הב"י באבקת רוכל סי' כו. וכ"כ הברכ"י והאחרונים. עכת"ד. ודפח"ת. ואף שהשואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' כוז) דעתו נוטה כהחכם צבי. ע"ש. למעשה העיקר כדברי הגאונים הקדמונים, וגדולי האחרונים, וכמנהג א"י שנהגו בו גאוני עולם. וכ"כ בחידושי דינים מרבני ירושלים משנת רס"ט, שהובאו בסוף ספר חיים וחסד (סי' מד), שהורו רבני ירושלים לבן חו"ל שעלה לא"י ודעתו לחזור, שאסור לו להשאל בהמתו ביום טוב שני של גליות, משום דין שביתת בהמתו ביו"ט. (והובא להלכה במחזיק ברכה ס"ס רמו). והן עתה ראיתי בשו"ת נצר מטעי (סימן י עמוד סה) שהביא עדות מוקני ירושלים ת"ו שהגאון מהר"ש סלאנט ז"ל היתה דעתו נוטה להלכה כדברי החכם צבי הנ"ל, שבני חו"ל העולים לא"י ודעתם לחזור עליהם לנהוג יו"ט אחד בלבד כבני א"י, ושכן הביא בשמו הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל. עכ"ד. ולא סיימה קמיה דמר מ"ש הגרי"מ טוקצינסקי בספר עיר הקודש והמקדש ח"ג (עמוד רסא) בשם הגר"ש סלאנט, שאמנם דעתו נוטה לדברי החכם צבי, ושאפשר דה"ט דמרן הש"ע שהשמיט מ"ש באבקת רוכל שנהגו לעשות שני ימים טובים, משום שבעת שחיבר הש"ע חזר בו ממ"ש באבקת רוכל, אלא שלא רצה הגר"ש סלאנט לחלוק על רבותיו ובכללם הפאת השלחן, לפיכך פסק לשואליו שינהגו הכל לחומרא וכו'. ע"ש. ובאמת שבמחכ"ת אין דבריו מחוורים כלל, שהרי מרן באבקת רוכל העיד בגדלו שכן נעשה מעשה כפני גאוני עולם, וכ"כ גם הגאון מהר"י פינטו, ואין דרכו של מרן לחלוק על גדולי עולם, ומה גם לשוויי נפשיה הדרנא. 1 (ואין שום ראיה ממה שהשמיט דבר זה בשלחן ערוך, שאפשר שהוא לרוב פשיטתו בעיניו, וכבר פשט המנהג כן, ופוק חזי מאי עמא דבר). והרי הקבלה והמעשה הם עמודים גדולים בהוראה (כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה' שמיטה ויובל ה"ו). ולכן אין אחר המנהג כלום. ואף שראיתי כתוב לאחד מחכמי הזמן בשם הגר"א"י קוק ז"ל שהורה כד' החכם צבי לחומרא, אין לחוש לזה כלל, והעיקר כדברי מרן וכל קדושים שעמו שעליהם נהגו כבני חו"ל אף להקל. וכן פסק בשו"ת חיים לעולם (תאו"ח סי' י). וכן כתב גאון ירושלים בס' פרי האדמה ח"ג (דף י"ז ע"ב) בשם כל רבני ירושלים. וכ"כ מר בריה דרבינא בס' ברכות מים (סי' תצו). וכ"כ בס' שלמי צבור (דרל"ה סע"ד). ובס' פאת השלחן (סי' ב סעיף טו). ע"ש. 2 וע"ע בשו"ת סמא דחיי (חאו"ח סי' יד). ובשו"ת בני ציון ח"א (סי' יט אות כ). ובשו"ת שאל האיש (חאו"ח סי' ה) בד"ה ובהיותי בזה. ודו"ק היטב.

כן בשו"ת הלכות קטנות ח"א (סימן ד), בהערת הרה"ג המני"ח ז"ל, בשם מר זקנו הגאון ר' משה גלאנטי ז"ל, שקיבל מרביתו גאוני ירושלים, שכל רווק העולה מחו"ל אינו עושה אלא יו"ט אחד בלבד ותו לא, ונתברר לו ג"כ שכן המנהג, ושמהג זה היה קדום ומתוקן ומקובל מגאוני עולם, ושכן הסכימו הגאונים מהר"ש אלגאזי ומהר"א אמיגו ומהר"ש גרמיוזאן, וכולם עלתה הסכמתם פה אחד שלא יעשה בחור רווק העולה מחו"ל לא"י אלא יו"ט אחד בלבד, לפי שאפשר שתודמן לו אשה כמוהר ומתן וישאר בא"י, והרי הוא כאילו נשא אשה, שכל הראוי לכליה אין בילה מעכבת בו. ורק בחור שדעתו סומכת על הוריו יעשה ב' יו"ט כמנהג חו"ל מאחר שדעתו לחזור. ושכן הוקבעה הלכה לדורות מפי גדולי הדור. והוסיף שכן מצא בתשובה כת"י להגאון ר' ישראל בנימין הזקן ז"ל, שהשיב להגאון מהר"ש בן סיד אב"ד דמצרים, ששמע בשם הגאון המוסמך ר' אליעזר בן ארחא שראה לגאוני צפת שהיו מורים לבחורים העולים לא"י לנהוג יו"ט אחד בלבד כתושבי א"י, אע"פ שדעתם לחזור, מפני שאפשר שימצאו להם נישואין הגונים ויקבעו דירתם בא"י. ע"כ. ואמנם בשו"ת גנת ורדים (חאו"ח כלל ד סי' יד) הובאה תשובת רבני וגאוני ירושלים, בדורו, שפסקו שאין חילוק בזה בין בחור לנשוי, ומילתא פסיקתא היא לנער וזקן שכל שדעתו לחזור לחו"ל עושה שני ימים טובים, וגזרו ע"ז בגזרת נח"ש, ומהם העידו שכן המנהג פשוט בין לבחור בין לנשוי לעשות שני ימים טובים. ותחתימי עלה הגאונים מהר"א די בוטון ומהר"י הלוי ברוכים ומהר"י צרפתי ומהר"ם מלכי ועוד. וכן הסכים לדבריהם הגאון המחבר מהר"א הלוי (שם כסי' טו). אולם כבר בא חכם גאון עוזינו מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' נה), וכתב, ולפי מה שקדמה לנו ידיעה מוקני גדולי רבני דורנו בעיה"ק ירושלים ת"ו במספר הדורות, שכל הרבנים האלה החתומים בתשו' גנת ורדים הנ"ל הם ילידי חו"ל, ולעת זקנתם באו לשכון כבוד בארץ הקודש ולא שמשו לרבנן קדישי מארי דארעא דישאל, ולרוב הצרות בימים ההם פליטה הנשארה מרבני ירושלים נפקי לקריאת קרית חוצות, וזאת היתה להם להרבנים הנ"ל לכתוב מה שכתבו, אולם אילו ידעו קושט אמרי אמת מנהג רבני וגאוני אדמת הקודש דור דור וחכמי משנים קדמוניות, כאשר העד העיד בנו בשו"ת הלכות קטנות סי' ד (הנ"ל), הוה נח רתחייהו, כבשי לשטרייהו, ומבטלי דעתייהו. והגם שמהר"י ברוכים הלוי כתב ששימש רבנים וכך המנהג שהבחורים עושים ב' ימים טובים, לא צייתנין ליה במקום גדולי הדורות שהורו להיפך והעידו שכן המנהג. ושמה בדדמי קאמר הכי. וכך נודע לנו שמורנו הגאון מהר"א יצחקי אב"ד דחברון הנהיג כהוראת הגאונים הקודמים, וכן היו מורים הלכה למעשה כל רבני הדורות שאחר מורנו הגאון מהר"א יצחקי הנ"ל. והיינו טעמא דכיון דעיקר מטרין יו"ט שני הוא מספיקא, והאידינא בקיאנין בקיבועא דירחא, ורק משום מנהג אבותיהם בידיהם הזהירו לבני חו"ל, מש"ה בעילה כל דהו, שאם ימצא זיווג נאה יקבע דירתו בא"י, אמרינן שיעשה כמנהג א"י. וכמ"ש הרה"ג המני"ח ז"ל. עכת"ד. והן אמת כי מדברי הגאונים בשו"ת גאוני מורח ומערב (סי' לט) הנ"ל, מתבאר, שאפילו בחור שבא מחו"ל ונשא אשה בא"י, כל י"ב חדש הראשונים צריך לעשות שני ימים טובים. וכ"ש כשעדיין לא נשא אשה שיש לו

ד) ניהדר אנפין לנ"ד, כי הן אמת שהמגן אברהם (סי' תסח ס"ק יב) הוכיח במישור מדברי מהר"ל, שהבחורים הבאים ללמוד לתקופה של שתיים ושלש שנים, מקרי דעתם לחזור, ונותנים עליהם חומרי מקום שיצאו משם, וא"כ לכאורה י"ל שעל הבחורים קל העולים לא"י לתקופת לימוד של שנתיים או שלש שנים, לנהוג שני ימים טובים של גליות, כמנהגם בחו"ל, אולם מאחר שראינו להחכם צבי והשואל ומשיב, והגר"ז בשלחן ערוך, דס"ל שבכל אופן יש לנהוג יו"ט אחד בלבד בין להקל בין להחמיר, נהי דלא קי"ל הכי לענין בעלי בתים שעלו לא"י ודעתם לחזור, מכל מקום בבחורים ודוקים מיהא שאפשר שתהיה להם הזדמנות להתחתן בא"י וישתקעו בארץ, די להם לעשות יו"ט אחד כמנהג בני א"י. וכמ"ש

גלינות ומילואים
 קפ-קפא). והשיג גם הוא על נצר מטעי הנ"ל. אלא שמ"ש שם שבירושלים משום כבוד הגר"ש סלאנט הרוצים לעשות כמוהו להחמיר ראשים וכו'. און כדירן לא קי"ל הכי ואורוי מורינן כד' מן. ותו ל"מ. (נציו)

סימן מ 1. וכיו"ב כי מרן בכ"מ (פ"י מהל' ס"ת ה"א) ע"ד הרשב"א שכ' הרמב"ם חזר בו ממ"ש בתשובה, שהרי כי כן בשם גאוני עולם שעשו מעשה, וא"כ משוי להנך גאוני עולם טועים וכו'. (נציו)

2. וכן העלה הרה"ג ר' נחום שמריה שכטר בקובץ נועם (ח"ב עמ')

(י) בִּישׁוּב אֶפְלוּ דַעְתוֹ לַחֲזֹר. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִישׁוּב, אֶפְלוּ אֵין דַּעְתוֹ לַחֲזֹר מִתֵּר, לְפִי שֶׁעֲדִין לֹא הִקְבַע הַלְוִית כְּמוֹתֵן, (יא) אֲבָל אִם הִגִּיעַ לִישׁוּב וְאֵין דַּעְתוֹ לַחֲזֹר, נַעֲשֶׂה כְּמוֹתֵן וְאִסּוּר (יב) בֵּין בְּמִדְבָּר בֵּין בִּישׁוּב, (יג) וְכָל חוּץ לַתְּחוּם (יד) נֹתְנִין עָלָיו חֲמֵרֵי מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לְשֵׁם :

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּחוּץ לְאֶרֶץ יַעֲשֶׂה כְּבִני חוּץ לְאֶרֶץ עַד שִׁילֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִישׁ וּבֵיתוֹ, וְכֵן הִסְכִּים עִמּוֹ גְדוּל הַדּוֹר, עֵין שֵׁם. וְעֵין בְּשִׁלְמֵי חִגְיָה בַּעֲבָד שְׂאֵרֵע לֹא כְּהֵא יִגְוֵא שֶׁנֶּשֶׂא אִשֶׁה בְּחוּץ לְאֶרֶץ רַק נִתְעַכֵּב שֵׁם מִחֵמַת כְּמָה עֲלִילוֹת, וְלֹא הָיָה בְּדַעְתוֹ לְשֹׂאֵר שֵׁם רַק לַחֲזֹר עִם אִשְׁתּוֹ כְּאִשֶׁר הִתְנַה עִמָּה, וְנִהַג כְּבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲךָ מַעִיר אֵין עָלֵי שְׂמַעוּלָם לֹא אֲכַלְתִּי חֵמֶץ בְּשִׁמְיָנִי שֶׁל פֶּסַח, וְלֹא נִהַגְתִּי כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַק לַעֲנֵן תְּפִלָּה, מִטְעָמִים שֶׁכָּתַב הַרְבֵּ"ז שֶׁאִם מִתְּפַלֵּל תְּפִלַּת שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לֹא נִמְצָא שֶׁקֶרַן מִתְּפִלְתוֹ מַה שֶׁאֵין כֵּן כְּשִׁיתְּפַלֵּל מַעִין שֶׁכַּע וְכוּ, עֵין שֵׁם. וְעֵין בְּכַרְכִּי יוֹסֵף בְּבֵן חוּץ לְאֶרֶץ שֶׁנִּשְׁתַּפְּהָה זְמַן מָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְדַעְתוֹ לַחֲזֹר לְחוּץ לְאֶרֶץ כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ, וְנַעֲשֶׂה שֶׁתֵּף בְּחַנּוּת עִם כֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְזִמְנ יִרֵד בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי, דְּלִשְׁתַּמּוּ בֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חַל הוּא, מִתֵּר לְשֶׁתַּפּוֹ לִישֵׁב בְּחַנּוּת וּלְמַכֵּר בְּיָרִיד כִּיֹּן שֶׁנִּיהֵם תְּמִיד מִתְּעַסְקִים בְּחַנּוּת, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְבֵּ"ן, הִבְיָאוּ בֵּית יוֹסֵף סִימָן רֵמָה בִּישְׂרָאֵל וְאִינוּ יְהוּדִי שֶׁנִּיהֵם מִתְּעַסְקִים בְּחַמּוֹם הַמְּרֻקֵץ, עֵין שֵׁם. וְעֵין בְּשִׁלְמֵי חִגְיָה בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְבֵּ"ז, שֶׁבֵּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִשֶׁר בְּחוּץ לְאֶרֶץ, מִתֵּר לְבַשֵּׁל מִיוֹם טוֹב שֶׁנִּי לְשִׁבְתָּ, בְּלֹא עֲרוֹב תְּבִשְׁלִין, וְהִבְיָאוּ בְּאֵר הֵיטֵב. וְהַטְעַם, שֶׁהֲרֹאֵה יֵאֵמַר שֶׁהֵנִיחַ עֲרוֹב תְּבִשְׁלִין אוֹ סֶמֶךְ עַל אַחֲרָיִם. וְעֵין בְּשִׁלְמֵי חִגְיָה כְּבִני חוּץ לְאֶרֶץ הַעוֹלָיִם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְזוּהָרָא, (הוּא עֲנִין הַהֲקָפוֹת וְהַסְּבִיב מַעִיר לְעִיר וּמְכַפֵּר לְכַפֵּר לְהַתְּפַלֵּל עַל קְבֵרֵי הַצְּדִיקִים) שֶׁדַּעְתָּם לַחֲזֹר, וְעוֹשִׂים שֶׁנִּי יָמִים וְאֵין כְּבִני חוּץ לְאֶרֶץ מִי שֶׁיַּעֲלֶה עַל הַדּוֹקֵן, יִכּוֹל כֵּהֵן מְבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעֵלוֹת לְדוֹקֵן וּלְקַבֵּר לֵהֵם, וְכֵן דַּעַת מְהַרְ"ם בֵּן הַכִּיֵּב, אֲךָ מְהַרְ"א הֵלִי סִמְטַפֵּק בְּזוֹה, לְפִי שֶׁבֵּן חוּץ לְאֶרֶץ הַמִּתְּפַלְלִין יוֹם זֶה תְּפִלַּת הַמּוֹסְפִין הוּא יוֹם הַחַל כְּבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא שִׁיבָא עֲבוּדָה לְגַבְהָ, וְלֹכֵן דַּעְתוֹ שֶׁלֹּא יִרְבֵּךְ אִשֶׁר קִדְשׁוֹ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנּוֹ כּוּי רַק בְּרַכַּת כֹּהֲנִים לְבָר. וְעֵין שֵׁם שֶׁכָּתַב הַמַּגִּיֵּה דְבֵן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֵּהֵן שִׁיבָא לְחוּץ לְאֶרֶץ עַל מִנַּת לַחֲזֹר, אִם יִכּוֹל לְהַשְׁתַּמֵּט לְצֵאתָ קֹדֶם שִׁיבִיעַ לְבְּרַכַּת כֹּהֲנִים מוּטָב, וְאִם לֹא, אִם יֵשׁ שֵׁם כֹּהֲנִים אַחֲרָיִם יַעֲלֶה עִמָּהֶם, וְכִיֹּן שֶׁאֲחֵרִים עִמּוֹ יִכּוֹל לְהַבְּלִיעַ אֶת הַשֵּׁם בְּנַעֲמָה וְלֹא יִהְיֶה נְרַגְשׁ. אֲךָ חִבִּיב. וְמִי אֲבָרְהָה יִצְחָק ז"ל וְגַם מְהַרְ"א לֹא הִחְלִיט שֶׁלֹּא יִרְבֵּךְ, עֵין שֵׁם. וְדַבְרֵי מְהַרְ"א הֵלִי (שֶׁהוּא כְּעַמְה"ת שׁו"ת גִּנְת וְרָדִים) תִּמְצָא בְּאֶרֶץ גִּנְת וְרָדִים כִּלְלֵי א סִימָן יג וְשֵׁם תְּשׁוּבַת מְהַרְ"ם בֵּין חוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ חוּץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִם אֵין שֵׁם, יִכּוֹלֵם כֹּהֲנִים מְבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעֵלוֹת לְקַבֵּר, מִיָּדֵי דְהוּי אֲצַבּוּרָא אַחֲרָיִא, עֵין שֵׁם. וְדַבְרֵי מְהַרְ"א יִצְחָקִי בְּתִשְׁבּוּתוֹ נִרְעֵ אֲבָרְהָה סִימָן יב וְהוּכָא גַם כֵּן בְּשִׁלְמֵי צַבּוֹר הַלְכוּת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, עֵין שֵׁם. וְעֵין שֵׁם בְּשׁו"ת גִּנְת וְרָדִים שֶׁמְהַרְ"ם בֵּין דַּעְתוֹ כְּבִני חוּץ לְאֶרֶץ שֶׁבָּאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁצְרִיכִים לְהַתְּפַלֵּל בְּיוֹם טוֹב, אִם אֵין יוֹדְעִים לְהַתְּפַלֵּל, יִכּוֹל אַחַר מְבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהוֹיֵם שְׁלִיחַ צַבּוֹר לְהוֹצִיאָם יָדֵי חוּכְתוֹ, וְכַעַל הַמַּחֲבֵר גִּנְת וְרָדִים וְכֵן בּוֹרַע אֲבָרְהָם חִלְקוֹ עַל זֶה, וְכֵן נוֹטֵה בְּכַרְכִּי יוֹסֵף סִימָן קַבְד, עֵין שֵׁם. וְקַבְדֵּן דְּבֵן חוּץ לְאֶרֶץ שֶׁהִיָּה בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי בְּכַפֵּר שְׂכָרֵךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֵּהֵם יוֹם חַל הוּא וְהוּא תְּפִלַּת כְּכַר תְּפִלַּת יוֹם טוֹב וְכַקְשׁוֹ מִמֶּנּוּ לְפָרֵס לֵהֵם עַל שִׁמְעַ וְלַעֲבֹר לְפָנֵי הַתְּהַבֵּי הַלְוִיָּאִים יָדֵי חוּכְתוֹ בְּתְּפִלָּה שֶׁל חַל, יֵשׁ מְקוֹם לִוְמֵר שִׁיכּוֹל הַלְוִיָּאִים, דַּלָּא דְמִי לְהָא דְלַעֲלִיל, דְּשָׁאֲנִי הָכָא, דִּיש לִוְמֵר דְּשִׁפִּיר שִׁיבָא גַבְהָ תְּפִלַּת שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, דְּאֶפְלוּ בְּשִׁבְתָּ טַעֲמָא מִשׁוֹם דַּלָּא אִטְרַחְוּהוּ רַבְנֵן, עֵין שֵׁם שֶׁכָּתַב שְׁצִרְיָה לְהַתְּיָשֵׁב בְּדָבָר, עֵין שֵׁם. וְכַשִּׁלְמֵי חִגְיָה דַּעְתוֹ שֶׁאִם הוּא לֹא תְּפִלַּת עֲדִין תְּפִלַּת יוֹם טוֹב לַעֲצִמּוֹ אֵין יִכּוֹל לְעַבֵּר לְפָנֵי הַתְּהַבֵּי בְּקוֹל רֶם לְכַד וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיִבָּא בְּעַבְדוֹהָ, דָּאָף עַל גַּב צַבּוֹר לֹא שִׁיבָא, לְדִידִיָּה שִׁיבָא, וְאִינוּ כְּשֶׁקֶרַן מִתְּפִלְתוֹ, וְלֹא יִתְּפַלֵּל תְּפִלַּת לַחֵשׁ כִּלְלֵי, שֶׁאֵין הוּא צְרִיף לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת יוֹם טוֹב בְּדַרְפוֹ, וְשׁוֹכֵב אֵין תְּפִלָּה בְּקוֹל רֶם אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי הַצַּבּוֹר וְאֵין רְשָׁאֵי לִוְמֵר יַעֲלֶה וְיִבָּא, וְהוּי לֵה לְגַבֵּי דִידִיָּהוּ מִתְּפַסְקָה, עֵין שֵׁם. וְלַעֲנִיּוֹת דַּעְתִּי דְעִדִּיף לְהַתְּפַלֵּל בְּלַחֵשׁ לַעֲצִמּוֹ שֶׁל יוֹם טוֹב בְּדַרְפוֹ, וְכַקְל רֶם יֵאֵמַר שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְהוֹצִיאָ הַצַּבּוֹר יָדֵי חוּכְתוֹ, וְכַאֲמַת לֹא יִזְכִּיר יַעֲלֶה וְיִבָּא בְּהַחֲזוֹת תְּפִלָּה כִּלְלֵי, כִּיֹּן שֶׁהוּא כֹּא לְהוֹצִיאָ הַצַּבּוֹר לְדִידִיָּהוּ יוֹם חַל הוּא: (ח) לְתַחֲוּם. עֵין בְּאֵר הֵיטֵב. בְּשֵׁם

2008201814

מִשְׁנַה בְּרוּרָה

הִישׁוּב מְקָרֵי לֹא הִגִּיעַ לִישׁוּב עֲדִין. כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים, בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבָּאוּ לְחוּץ לְאֶרֶץ וְדַעְתוֹ לַחֲזֹר וְחַל יוֹם טוֹב שֶׁנִּי בְּעֲרֵב שִׁבְתָּ, אֵין צְרִיף לְעַרְב עֲרוֹבֵי תְּבִשְׁלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְבָר שֶׁבְּצַנְעָא, וְלֹכֵן אֵין צְרִיף לְנַהֵג בְּזֶה פְּחֲמֵרֵי הַמְּקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לְשֵׁם בֵּין שֶׁדַּעְתוֹ לַחֲזֹר, וּמִטְעַם זֶה צְרִיכִים הֵם לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּלַחֵשׁ בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי. וְכֵן לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין בְּצַנְעָא, כִּיֹּן שֶׁדַּעְתוֹ לַחֲזֹר, נֹתְנִין עָלֵיהֶם חֲמֵרֵי הַמְּקוֹם שִׁיבָאוּ מִשֵּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן תַּסַּח, "אֲבָל צְרִיכִים לְלַבֵּשׁ מְלַבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְבָר שֶׁל פְּרַהֲסִיא. וְכֵן חוּץ לְאֶרֶץ שֶׁבָּא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִם דַּעְתוֹ לַחֲזֹר לְמִקְוָמוֹ" צְרִיף לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי יָמִים יוֹם טוֹב, וּמִכָּל מְקוֹם תְּפִלַּת יוֹם טוֹב צְרִיף לְהַתְּפַלֵּל בְּבֵיתוֹ בְּצַנְעָא. אֲכֵן אִם דַּעְתוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזֹר לְמִקְוָמוֹ לְעוֹלָם, יִתְּנֶה כְּבִני אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שֶׁמְבָאָר לְעִיל בְּסִימָן תַּסַּח עֵין שֵׁם בְּמִשְׁנַה בְּרוּרָה וּבְאוֹר הַלְכָה (אוֹת ב). כְּתָבוּ הָאֲחֲרוֹנִים "דְּמִי שְׁעוּקָר דִּירְתוֹ עִם אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו מִמְּקוֹם לְמִקְוָם לְשֹׂא

לְשֵׁם, "וְאֶפְלוּ בְּצַנְעָא אִסּוּר, וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בְּסִימָן תַּסַּח סַעִיף ד, וּמִכָּל מְקוֹם אִם" עֲשֶׂה מְלֹאכָה אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ: (י) בִּישׁוּב. לְאֶפְרוֹקִי אִם יִצָּא מִן הִישׁוּב וּבָא לֹו לְמִדְבָּר, אֵין צְרִיף לְהַתְּנַהֵג כְּמִנְהַג חוּץ לְאֶרֶץ בֵּין שֶׁאֵין דַּעְתוֹ לְהַשְׁתַּקַּע שֵׁם. כְּתָבוּ הַפּוֹסְקִים, דִּישׁוּב נִקְרָא יִשׁוּב שֶׁל יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְעִיר שֶׁל יִשְׂרָאֵל" אֵין צְרִיף לְהַתְּנַהֵג כְּחֲמֵרֵי אוֹתָהּ הַמְּדִינָה. וְכַתְּבוּ עוֹד, דְּתוֹף הַתְּחוּם הוּי כְּתוֹף הַעִיר וְצְרִיף לְהַתְּנַהֵג כְּחֲמֵרֵי אוֹתוֹ מְקוֹם: (יא) אֲבָל אִם הִגִּיעַ לִישׁוּב. אֶפְלוּ" לִישׁוּב נְכָרִים, דְּכִיֹּן שֶׁאֵין דַּעְתוֹ לַחֲזֹר, נִמְשָׁף אַחֲרֵי הַמְּדִינָה שֶׁבָּא לְשֵׁם, מִכִּיֹּן שֶׁהִגִּיעַ לִישׁוּב שֶׁל בְּנֵי אָדָם. "וְיֵשׁ מִי שֶׁמְקַל גַּם בְּזֶה כְּמוֹ בְּדַעְתוֹ לַחֲזֹר, וּבְעֵי שִׁיבִיעַ דּוֹקָא לִישׁוּב שֶׁל יִשְׂרָאֵל: (יב) בֵּין בְּמִדְבָּר. רוֹצֶה לִוְמֵר, אַחַר שֶׁנִּכְנַס לִישׁוּב, אֶפְלוּ יִצָּא אַחַר כֶּף לְמִדְבָּר לֹא נִפְקַע חַיּוּבוֹ: (יג) וְכָל חוּץ לְתַחֲוּם וְכוּי. רוֹצֶה לִוְמֵר, בֵּין בְּדַעְתוֹ לַחֲזֹר בֵּין בְּאֵין דַּעְתוֹ לַחֲזֹר, כָּל שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְתַחֲוּם

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוּן

ג יב. אַחֲרוּנִים דַּלָּא כְּשִׁ"ז: יג. מִגֵּן אֲבָרְהָם וְשָׂאֵר אַחֲרוּנִים: יד. הֵינּוּ בְּדַעְתוֹ לַחֲזֹר, וּמִשְׁמַע דְּאֶפְלוּ בְּפְרַהֲסִיא, כִּיֹּן דְּכָל אִסּוּרוֹ הוּא רַק מִפְּנֵי הַמִּתְּלַקָּת, וְכֵן מִשְׁמַע כְּפִרֵי מְגִדִים: טו. מִגֵּן אֲבָרְהָם וְשָׂאֵר אַחֲרוּנִים בְּשֵׁם הַרְבֵּ"ז: טז. בְּגִדֵי יֵשַׁע עֵין שֵׁם: יז. וְעֵין בְּחַיִּי אָדָם כִּלְלֵי קַג דִּין ד עוֹר פְּרֻטֵי דִינִים בְּזוֹה: יח. כֵּן כָּתַב בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בְּשֵׁם רַב הָאֲחֲרוּנִים עֵין שֵׁם, וְעֵין בְּשִׁלְחָן עֲרוֹף הַגְּרָ"ז בְּזוֹה: יט. מִגֵּן אֲבָרְהָם בְּשֵׁם הַרְבֵּ"ז:

אָבֵל כָּל זְמַן שְׁלֵא הִגִּיעוּ לְתוֹךְ הַתְּחוּם שֶׁל עִיר מְעִירוֹת שֶׁל חוּץ לְאֶרֶץ – עֲדִין לֹא הִקְבְּעוּ לְהִיּוֹת כְּבִנֵי חוּץ לְאֶרֶץ, וּמִתְרִים לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי, וְהָרִי הֵם עֲדִין כְּבִנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר^ג.
 י הָעוֹקֵר דִּירְתוֹ עִם אִשְׁתּוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאֶרֶץ, אֵף עַל פִּי שְׁדַעְתּוֹ לְחֹזֵר דִּינוֹ כְּמִי שֶׁאִין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר^ד.

יֵא בְּנֵי חוּץ לְאֶרֶץ שְׁבָאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׁדַעְתָּן לְחֹזֵר – אִין עוֹשִׂין אֱלָא יוֹם אֶחָד כְּבִנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל^ה. וַיֵּשׁ חוֹלְקִין^ו. כָּל מִי שֶׁאִין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר לְמִקוּמוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ נִשְׁאַרְהָ בְּמִקוּמוֹ – נִקְרָא אִין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר^ז.

אוצר החכמה

תְּצוּ דִין הַכְּנָה בְּיוֹם טוֹב וְכו' ל"ב סְעִיפִים.

א (אִין צָדִין דְּגִים מִן הַיַּבֵּרִין בְּיוֹם טוֹב^א, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְצוֹדֵן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב^ב).

קונט' יו"ט שני (לונדון תשנ"ה).
 מו ברפ"ר צוין בפנים לדעה הא' ולדעה הב',
 ועה"ג צוין רק הראב"ן (שהיא דעה הא').
 דעה הב' היא המבואר לעיל ס"די.
 מז משפט צדק ח"ב סי' מט. כנה"ג הגב"י. נ"א
 סק"ז.

סימן תצז

א משנה ביצה רפ"ג, לפירש"י ותוס' שם ד"ה אין צדין (משום צידה ביו"ט). טור וש"ע ס"א. הלכות ומנהגי מהר"ש סי' ק. מהר"ל הל' יו"ט (ע' קפא). מ"א סק"ו. וראה קו"א ס"ק א בתחלתו (שהמ"א מפרש גם במשנה שביב"ר אסור משום צידה, ולא קי"ל כן, אלא כדברי הט"ז ס"ק א שהוא משום מוקצה), וכד"ה ואין להקשות (שהרמב"ם וראב"ד סוברים שאין איסור צידה ביו"ט אלא משום מוקצה, אבל קי"ל שאסור משום צידה).
ב רש"י שם. וראה ר"ן (יב, א) ד"ה אין צדין (שאפשר גם טעם זה הוא מדרכנן). לעיל סי'

מג רז"ה שם (שלא הגיע לישוב). כל בו וארחות חיים שם. שו"ע שם. וכדלעיל שם ס"י (לתוך תחומה של עיר), וש"נ.
 מד רדב"ז שם. מ"א שם. וראה גם אג"ק חי"א ע' שצ. חי"ז ע' מו. לקו"ש חי"ז ע' 504.
 מה רב ספרא פסחים נא, סע"ב. לפירוש רבנו חננאל שם (שרק במדבר איבעי לי', אבל כשהגיע לישוב א"י נוהג יום אחד). דאב"ן פסחים (קסב, ב. וראה אבן שלמה שם ס"ק לז). שו"ת חכם צבי סי' קסז (שהמקום גורם, ואין זה בכלל חומרי מקום). וראה אג"ק חי"ז ע' רכז (שדעה זו חולקת גם ביצא מא"י לחו"ל, דלעיל ס"די). לעיל ח"א סי' א מהדו"ב ס"ח (שפסק כן, גם בבני א"י הבאים לחו"ל על מנת לחזור). שער הכולל פ"א אות ב (לנהוג כדעה זו). משמרת שלום סי' לב ס"ק ד. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תרכו (לנהוג כדעה הב').
 אג"ק ח"ד ע' רמד. חי"ז ע' קסט. ח"י ע' שפו. קובץ דברי תורה (צפת) ח"ג ע' 65. באגרות מלך ע' סו.

מתיחס אלא באם היתה דעתו להיות ביום הפורים, אם היתה דעתו לחזור באותו יום ונתעכב במקרה ה"ה כאילו לא יצא ממקומו ביום הפורים ולא נעשה גם לפרוץ או למוקף בן יומו, ואם לא היתה דעתו לחזור באותו יום שבא להיות כאן בפורים ה"ה פרוץ או מוקף בן יומו ונוהג כבני המקום שנמצא שם דבפורים הנהו באותו המקום שהוא (המקום) גרם להתקנה. ועד"ז גם בשאלת טל-זמטר, לדעת הפר"ח, מכיון ששואלים על ארץ-ישראל ועל שנה זו – תלוי ג"כ בדעתו לחזור באותה השנה, והבן כ"ז.

עמוד התבנית

יא. מנהג האורחים באר"י – למעשה:

כבר אמרנו לעיל סעיף ח': שהאורחים הבאים מחו"ל לאר"י ודעתם לחזור ריבם נהגו ונוהגים ב' יו"ט כמנהגם בחו"ל, ויהי להם מקום מיוחד בבית כנסת ידוע שבו התכנפו האורחים והתפללו בצבור כמו ביו"ט א', כנאמר בתשו' אבקי"ד ובפאה"ש. וחז"ז מו"ר הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל אשר דעתו נטה לשיטת רבנו החכ"צ – שבאר"י שאין משגיחין על דעתו לחזור (ולבו אמר לו אפשר שמה"ט השמיט מרן בשו"ע דין אורחים שבאו מחו"ל לאר"י משום שבאר"י אין הפרש בין אורח לאזרח, דיתכן שבעת חבר השו"ע חזר מתשובתו באבקי"ד), אלא שלא רצה חז"ז מו"ר לחלוק לגמרי על רבותיו, בכללם גאון ישראל בעל פאה"ש זצ"ל ממיסדי הישוב האר"י, ולבטל לגמרי את המנהג הקודם – לפיכך פסק לשואלין שינהגו הכל לחומרא (כאשר הבאתי בשמו בלוח דיני ומנהגי השנה באר"י):

(א) במוצאי יו"ט א' ישמע האורח הבדלה מפי בן אר"י, ולא יקדש על הכוס.

(ב) בא' דחזה"מ יתפלל תפלת י"ח ויעו"י, ובתפלת מוסף יאמר וביום השני, ויכול לעלות לתורה לקריאת וביום השני, ולא יעשה מלאכה כביו"ט. ג) בשמיני עצרת לא ישב בסוכה, ויעלה לתורה כבשמחת תורה, וינהוג כבני המקום בתפלה וכו', ובמוציו"ט כנ"ל בא' דחזה"מ ישמע הבדלה מבן אר"י, ולא יקדש, ויתפלל תפלת י"ח ובאמירת אתה חוננתנו ולא יעו"י. ד) באסרו חג יניח תפלין ויתפלל תפלת י"ח ולא יעשה מלאכה. ה) בחג הפסח בליל השני ישמע הבדלה ולא יקדש כלל במוציו"ט. ואלה שרוצים לערוך סדר (שהוא מילי דפרהסיא ומורר חז"ז חשש ע"ז) – יאכלו כזית מצה ומרור בלי ברכת על אכילת מצה ומרור, וישתה ד' כוסות ויברך רק על כוס ראשון וכוס של ברכת המזון, ויאמרו ההגדה בלי חתימת הברכה. ובאסרו חג לא יאכלו חמץ ולא יעשו מלאכה וכנ"ל בא"ח דשמע"צ ועד"ז באסרו חג דשבועות בנוגע להבדלה ותפלה ולא לעשות מלאכה. ו) וכשחל יו"ט ביום ה' (ויו"ט שני של חו"ל ביום ו') והאורח באר"י (שדעתו לחזור) אוכל ומבשל לעצמו יניח האורח עריו"ט ערוב תבשילין בלי ברכה.

ככל זה פסק בזמנו חז"ז מו"ר הגרש"ס, מכ"ש כיום שהחלו ב"ה נדחי

ישראל מארצות הגולה להקבץ לארץ ישראל, ורוב בני הגולה המבקרים את ארץ ישראל משתוקקים להתאזרח כאן בארץ ישראל, והרי זה דומה במקצת להדין שכתבנו לעיל (סעיף ט') במי שעקר דירתו הוא ובני ביתו שאף אם חשב לחזור הר"ז כאין דעתו לחזור משום שאמדי' דעתו שמחפש למצא לו מקור לפרנסה ולהשאר שם.

הגדה

יב. אורח הבא לארץ-ישראל בעצם יו"ט הראשון:

שאלה זו, מהו הדין באורח שירד לחוף אר"י בעצם יו"ט א' של החג אם כבר חלה עליו התקנה לשמור ב' יו"ט או מכיון שכבר בא לאר"י קודם יום השני ה"ה כבן אר"י ונוהג רק יום אחד — נשאלה גם בחוברת הפרדס הנז"ל, ופלפל בה איתו הרב הנז"ל, והוא בא לידי מסקנא שצריך לנהוג ב' יו"ט. ונמוקו עמו: כשם שבמקום שלא הגיעו שלוחי תשרי עושין ב' יו"ט אף בניסן שהגיעו אז השלוחין משום שאין זו קביעות וגזרה ניסן אטו תשרי, כך צריך להיות גם כשבאו השלוחין בעצם יו"ט הא' שאין זו קביעות וצריכין להחזיק ב' יו"ט, והה"נ לדעתו ²⁴⁰⁸²⁰¹⁸ⁿ⁷ בנ"ד כי אין טעם לחלק בין אם השלוחין באים א ל יו לבין אם הוא בא למקום שלוחין עכתו"ד. ולענ"ד הדין אינו כן, אורח שאין דעתו לחזור נעשה מיד בן ארץ-ישראל, ואפי' אם בא לאר"י בהכנס החג א"צ גם אינו רשאי להחזיק ב' יו"ט. ולוא אפי' הייתי מסכים עמו שבמקום שהשלוחין באו בתוך יו"ט מחזיקין בב' יו"ט — אין זה דמיון לבא הוא אל מקום השלוחין, אחרי שהמקום גורם והתקנה היתה על המקום וכדברינו לעיל. בפרט שגם בד"ז כשהשלוחין באים אל אותו המקום בליל יו"ט אילו היתה כך באופן קבוע ששלוחי תשרי מגיעין שם תמיד בליל יו"ט או ביו"ט א' בבקר — היתה גם שם הקביעות יום א', וכשבאו השלוחין במקרה בתוך יו"ט — שאני התם דאותו המקום לא נכנס עדיין בגבול הקביעות. אבל כשהוא בא למקום הקביעות (ואין דעתו לחזור) אפי' אם הגיע למקום כשנתקדש כבר יו"ט אינו נוהג אלא יו"ט א' דהתקנה הלא היתה על המקום, כן נלענ"ד.

בעלמא אמרינן גזירה עבידא דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא בטלינן [כתובות ג' ע"ב] אפ"ה הכא חמירי להו זלזול י"ט ב', מכ"ש הכא בנידון שלפנינו. והנה בתוס' ב"ק פ"א ע"א כתבו, אלא לפי שהוא מכוער ומגונה ומתבייש שיקבר בשבת שנעשה באיסור שבת ע"י נכרי עיי"ש, וכ"כ רמב"ן בתה"א וכמ"ש מג"א ג"כ סי' שי"א סקי"ג וסי' תקכ"ו סק"ו ונ"ל הגנאי הוא לפי שיש לו קצת עונש על שאירע על ידו כך, שכך אמרינן בשבת קנ"ו ע"א מאן דאתילד בשבת ימות בשבת מ"ט כיון דמתחלל שבת ע"י בלידתו ותתכפר במיתתו, ע"כ אם שוב יתחלל שבת גם במיתתו מי יכפר על לידתו ועל מיתתו כנלע"ד, וא"כ הכא איך יבקש הוא ברצונו לחלל י"ט ב' עבורו להצילו מעונש קצת שיהוי אשתו בלא חליצה ויבום, זה דבר שאין הדעת סובלו:

ועוד הא דעת רש"י פ"ק דמ"ק [ח' ע"ב] דהיכי דלא אישתהי לא הותר אלא גלימא דלא נפיש טרחיה ולא לחפור קבר, וחלקו עליו אדרבא אפילו גלימא ואסא דליכא אלא לכבוד מכ"ש קבר שהוא שלא ינוול ע"ש ברא"ש ור"ן, ועיין ב"י א"ח סי' תקכ"ו ד"ה וכ' עוד הר"ן, ונהי דקיי"ל כהחולקים על רש"י, מ"מ היינו טרחא דקבר משום ניול וגלימא ואסא דלא נפיש טרחיה, אבל לכתוב גט דאיכא תרתי לרעותא דנפיש טרחיה וליכא ניול וצורך, כולי האי מנ"ל להתיר אפשר כ"ע מודה לאסור ואפושי פלוגתא לא מפשינן, ע"כ ביטול טעם הראשון של המקיל:

ונבא אל הטעם השני של החכם המתיר, דהרי הפר"ח סס"י תצ"ו מתיר כיבוי נר לצורך ד"א ב"ט ב' וכיבוי דליקה משום הפסד ממון ה"נ יש להתיר הכא משום עיגונא דאיתתא, ויש לזה פנים, דבחשש עיגון יש כאן מצוה להצילה יותר מבעילת מצוה, אע"ג דאיתתא לא מפקדא אפריה ורביה, מ"מ להשהות פנויה וזקוקה ליבם גרע ממה שהיה בתו כוגרת דקרי' עליו ומלאה הארץ זימה [סנהדרין ע"ו ע"א], וא"כ מצוה מוטלת על הבית דין להסיר ככל זה, הא חדא ונלמוד מכיבוי נר לצורך ד"א, ועוד, משום צערא דגופא דאשה כשזוכרת [ב] י"ט שתשאר עגונא לעולם וזה נלמוד מהיתר כיבוי משום הפסד ממון בהסר ממנו צערו ב"ט שרואה ביתו שנשרף אפילו יש לו מקום לדור בו לי"ט מ"מ להסיר צערו התירו והכי נמי דכוותיה, זהו נ"ל להסביר דברי המורה להתיר:

האי דשוהה יבמתו בלא יבום וחליצה בודאי זוטא הוא ואונסא לגבי חלול י"ט ב' בידיים במלאכה דאורייתא, כי הרבה חשו חכמים להך מנהגא כי רב הוא, וכמה גדול כח המנהג הזה שאומרים בקידוש י"ט העצרת הזה וכן בתפלה ודובר שקרים כלפי מעלה, לולי בטחו חז"ל בלאל גומר עלי לא היו מניחים לנהוג כן והכל משום דלא ליתי לזלזולי למיעבד עבידתא ראה כמה חומר דבר זה, ודברי תוס' סוכה מ"ד ע"ב ד"ה כאן צ"ע קצת במ"ש ב"ט לא יאמר וציונו אלא הזכרה בקידוש, צ"ע וציונו על אכילת מרור שבליילה הראשונה הוא דרבנן ואומרים בשני וציונו, וכן מ"ש שקידוש ותפלה אינו אלא הזכרה וכי קיל בעיני רבותינו בעלי התוס' לומר י"ט פלוני הזה בשקר וכזב לולי אלים וחומר הך מנהגא, וקרוב לי לומר שהוא איסור דאורייתא בנדר שהודר ברבים ונתפשט בכל ישראל, וכל הקולות דמקלינן ביה ובעונשו לנדות כמ"ש ר"ן [ריש] פרק מקום שנהגו, היינו שמתחלה כך קבלוהו כאיסור דרבנן, אך מה שקבלו ובאופן שקבלוהו הוא איסור דאורייתא ועובר על כל יחל, והנדר היינו הקבלה שמקבלים ונפקא מפ"ך זו צדקה כמ"ש ר"ן פ"ק דנדרים [ח' ע"א] ד"ה עליו להשכים, ועיין ר"ן נדרים פ"א ע"ב ד"ה משום שנאמר וכו', ועכ"פ איסורא רבא הוה טפי מהאי שנאנס שלא נחלצה יבמתו, ואין אומרים לאדם חטא באיסורא רבא דלא ליענש חברך בעונשא זוטא, והארכתי בזה קצת כי בעו"ה רבו פריצי עמינו כעת העמידו חזון שקר ושוחקים על י"ט ב' כי מנהג בעלמא הוא ולא אבו להלך בעקבי חכמי ישראל, בנפשם דברו לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו:

ומטעם זה לכד נמי אינו ראוי להתיר חדשות בענין זה ב"ט ב' כדי שלא יפרוצו, הרי אמרו חז"ל פ"ק דביצה [ו' ע"א] האינדא דאיכא חברי חיישינן, וכתב ר"ת האינדא [דאיכא] עמי הארץ אין להתיר לקבור מת ב"ט כמו בני בשכר ועוד איכא שרים דמכריחים ישראל שבטירותיהם לכתוב, ונחלקו עליו משום דלת עמי הארץ וגם מפני יחידים הנשכרים אצל השרים לא נבטל קבורת מת ב"ט ב', ומ"מ אנן בני אשכנז חוששים לדברי ר"ת, רק היכא דלא אפשר בעממים סומכים אהר"י מ"מ לא נדחו דבריו של ר"ת לגמרי, וא"כ האינדא דאיכא פריצי עמינו כידוע, יש להוסיף גדר ולא לפרוץ, הרי חזינן היכא דאיכא חברי בטלו קבורת מת אע"ג

בשעה שהראהו הקב"ה למשה דור דור וחכמיו צפה במעלתו של רבי עקיבא וידע שמששת ימי בראשית עלה במחשבה י"שיהיה בן גרים לפיכך בקש י"על רבו שיצא מחלציו יואולי היה מבני בנותיו כ"אוכשנתפס למלכות נתקיים בו ויצילני מחרב פרעה שעשאו משה פועל דמיוני להצלתו של רבי אליעזר. כ"עוד טעמו וראו בדרידן תליא מלתא לחייב אותנו על הזהירות והזרירות במצות כפי כחנו והיינו חלקנו בתורתך כ"כי אמנם חג ה' לנו ביום מתן תורתנו מקרא קדש לסוף חמשים יום אחר הפסח ופסח מצרים בחמשי בשבת היה ולכוליה עלמא בשבת ניתנה תורה שהוא לסוף נ"א יום והיא גופא קשיא. כ"אלא ודאי כיון שמתן תורה היה בחוץ לארץ ה' חפץ למען צדקו ליתן חלקנו בתורתו שכן הסכימה דעת עליון לחוג בעצמו ובכבודו ביום טוב של גליות כ"שהוסיף משה מדעתו כדברי רבי יוסי כ"כי שם ערבים עליו דברי דודים כ"המה היוצרים עת לעשות לה' ל"לפיכך הפרו תורתו

יד יהודה

דברים בלשון שיצא מחלציו שמשמעו שבקש משה שיצא רבי אליעזר מזרעו אפשר לומר שטעם הבקשה הוא כי בשעה וכו': יח) שיהיה בן גרים מבני בניו של סיסרא: יט) על רבו של רבי עקיבא שהוא רבי אליעזר: כ) ואולי היה בן והיה רבי אליעזר מבני בנותיו של משה שמבני בניו אי אפשר כי לא היה לוי: כא) וכשנתפס וכו' רצונו לומר דהא וקרא משה לבנו על שמו היינו כדי לעשות פתל דמיון להצלתו כשם שאליעזר בנו מורה על הצלתו של משה על שם אלהי אבי בעזרי ויצילני כך ינצל רבי אליעזר מחרב וכן היה כשנתפס רבי אליעזר למלכות נתקיים בו הפועל דמיוני וניצל כשאמר נאמן עלי הדיין וכסבור אותו ההגמון שעליו היה אומר וכו' ואמר לו פטור אתה כדאיתא בפ"ק דעבודה זרה: כב) עוד טעמו וכו' חזר הרב לענין תן חלקינו בתורתך ואמר שעדי יש לפרש בזה שבקש התנא שיסכים ה' על ידינו בעניני התורה והמצות וזהו ותן חלקנו שאנו עושים בתורתך ותסכים עמנו כי ודאי בדידן תליא מלתא המחייב אותנו להיות זרזים ושוקדים על המצות ועל כן הבקשה שיסכים ה' עמנו כמו שאירע במתן תורה וכדמסיק: כג) כי אמנם בגלות החל הזה שאנו עושים אייר חסר חג ה' לנו בששה בסיון שבו ניתנה התורה שהוא לאחר מלאת מ"ט יום לעומר וחמשים יום לפסח דהיינו ביום נ"א חג השבועות דא דאי קושיא לפסח מצרים שהיה ביום ה' כדאיתא בפרק רבי עקיבא והיו כלים נ"א יום בערב שבת וכשבת ניתנה תורה ביום נ"ב וכבר נתעורר הריב"ש על זה בתשובה סימן צ"ו עין שם: כד) אלא ודאי שהוא הדבר אשר דברנו והיינו שהשם יתברך הסכים בזה עמנו בשני ימים של גליות ומביט מראשית אחרית שיהיו ישראל עושים לעתיד בחוץ לארץ שני ימים חג השבתות ולכך נתן התורה לסוף נ"א יום לפסח שהוא יום השני של גליות בחוץ לארץ: כה) שהוסיף משה מדעתו שם אפליגו רבנן ורבי יוסי דלרבנן בששה בחדש ניתנה התורה ולרבי יוסי בשבעה בו ואמרינן דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה אלא דפליגו בקביעותא דירחא דלרבי יוסי בחד בשבא איקבע ירחא ולרבנן בתרי בשבא ומקשי הגמרא לרבי יוסי מדכתיב היום ומחר ומשני אמר לך רבי יוסי יום אחד הוסיף משה מדעתו דתניא ג' דברים הוסיף משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה ושיבר את הלוחות הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש היום ומחר היום כמחר מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידינא נפק ליה שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא מנלן דהסכים הקב"ה על ידו ולא שריא שכינה ער צפרא דשבתא וכו' הנהגה על ידי שהוסיף משה יום זה ניתנה התורה בשבת יום נ"ב שהוא יום טוב שני של גליות: כו) כי שם וכו' רצונו לומר וטעם הדבר הוא כי ערבים על משה דברי דודים התלמידי חכמים שתקנו לעתיד שני ימים של גליות לכבוד השכינה: כז) המה היוצרים שחשבו בזה משום עת לעשות לה' כי ידוע דאנן בקיאין בקביעותא דירחא ואין אנו עושים שני ימים טובים אלא משום מנהג אבותינו שהיו עושים גם בזמן הבית שני ימים טובים מספק במקום שלא היו יכולין השלוחים להגיע לשם ואמר הרב שכווננו בזה לעת לעשות לה' כי בזמן הגלות פרדא אשתכח לעילא חווג העליון מתבטל וזלתי בשבתות יום טוב וראש חדש כידוע מכמה דוכתי מהוזהר ועל כן ראו החכמים ז"ל להשאיר המנהג להיות עושים שני ימים טובים לכבוד החווג העליון וזהו עת לעשות לה': כח) לפיכך הפרו השם יתברך ומשה תורתו ביום נ"א ודחאו נתינתה ליום נ"ב

כט כתלונות הנביא ישעיהו לבד בך נזכיר שמך שדרשה בר יוחאי על הסוד הזה לומשום הא לא אישתמיט קרא בשום דוכתא למימר שחג השבועות הוא יום מתן תורה ואין צורך למה שנתחבטו בו ל"ה האחרונים ואם מעקרא ל"ה הוראת שעה היתה ל"מן השמים ל"ה כדברי סתם תנא בברייתא שם בפרק רבי עקיבא ל"ה אשרי האב שמקלסין אותו כמדבר על אוזן שומעת ברוך שבחר בהם ובמשנתם:

פרק ששה עשר

א"יתא בשקלים ירושלמי פרק ו' רבי חנינא בן אחי רבי יהושע דריש ממולאים בתרשיש על הלוחות י"שבין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה י"איך שיובן וזה מסכים עם הנדרש י"בבבלי על פסוק התורה והמצוה אשר כתבתי שכלם ניתנו למשה בסיני ומאותה שעה י"קרי בהו אשר כתבתי ולנו דברים כפשטן שאלמלא זוהמת הנחש כבר היתה כל התורה נתונה בלבו של אדם וזרעו כמו שאנו י"מקוים ממנה ליעוד ירמיה שאמר נתתי תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה והכוונה כי התורה בקרב לבנו מתנה היא זקלות ההסרה י"אמנם במוח שהוא מכוון על הלב י"וקרא זה אל זה לקול צנוריו עולים

יד יהודה

להסכים עם דור אחרון: (כט) כתלונת הנביא וכו' רצונו לומר הפירוש הזה בפסוק עת לעשות לה' הוא על דרך דאיתא בזוהר שמות עמוד ט"ו על פסוק לבד בך נזכיר שמך חה לשונו לבד בך רזא דשמא קדישא כללא דעשרין ותרין אתון וכנסת ישראל לא מתברכא אלא מגו שמא דא דאקרי בך כמה דאת אמרת אשר נשבעת להם בך. בך יברך ישראל. כי בכה ארוץ גדות ובזמנא דאשלימו אשתכח לא היה מתפרש דא מן דא ואפילו לאפרשא דא מן דא אתתא מבעלה לא ברעיוני ולא בדכירו בגין דלא לאחזאה פרודא והשתא בגלותא אשתכח מגו עקו דכל זמנא וזמנא אנון עבדין פרודא לאדכרא ההוא שם בר מבעלה בגין דאיהי שכיבא לעפרא והיינו לבד בך נזכיר שמך וכו': (ל) ומשום הא בשביל שיום מתן תורה לא היה ביום חמשים ממחרת הפסח על כן לא אישתמיט קרא וכו': (לא) האחרונים עיין בהריב"ש סימן הנזכר: (לב) הוראת שעה היתה בדבר יום טוב שני של גליות: (לג) מן השמים באשר הסכים הקב"ה ליתן התורה ביום נ"ב מפסח ולא שריא שכינה עד צפרא דשבתא: (לד) כדברי סתם תנא בברייתא דג' דברים הוסיף משה מדעתו וכו' שבלי ספק אתיא לכולי עלמא: (לה) אשרי האב לקלס אותו בזה ולומר עליו ברוך שבחר בהם ובמשנתם כמאמר ז"ל פרק ו' דאבות והקלוס הזה הוא כמדבר על און שומעת לשבר האון:

פרק טז א) איתא בירושלמי וכו' רוצה הרב לפרש עוד בקשת התנא באומרו ותן חלקנו בתורתך באופן אחר כדמסיק ולזה הקדים מאמר ירושלמי זה: (ב) שבין כל דבור וכו' ומסיים עוד שם ריש לקיש כי מטי להאי קרא אמר יפה למדני חנינא בן אחי רבי יהושע מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גל קטן כך בין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה: (ג) איך שיובן שאין המכוון כאן לפרש זה המאמר אבל יובן איך שיהיה: (ד) בבבלי פרק קמא דברכות אמר ר' לוי בר חמא ואיתימא ריש לקיש מאי דכתיב עלה אלי ההרה ואתנה לך את לוחות האבן לוחות זו תורה והתורה זו משנה מצות אלו מצות חוקים ומשפטים אלו הדינים אשר כתבתי אלו נביאים להורותם זה תלמוד מלמד שכולם נתנו לו למשה מסיני: (ה) קרי בהו אשר כתבתי והיינו בהלוחות: (ו) מקוים ממנה לעתיד כמו שיעיד ירמיה (ל"א) והכוונה באמרו ועל לבם: (ז) זקלות ההסרה שנוחה לישכח: (ח) אמנם במוח שהוא מכוון על הלב לא תזוז התורה משם לעולם וזהו ועל לבם כלומר במוח שהוא על הלב אכתבנה שלא תשכח: (ט) וקרא זה אל זה הלב והמוח נותנים ומשפיעים זה

נשוב לנידון שלפנינו, שעכ"פ להרא"ש וסייעתו מקנין משכיב מרע בשבת להדיא ע"י אחרים העושים איסור עבורו ליישב דעתו, והכי נמי י"ל ביום טוב ב' אפילו ע"י כתיבה, אך הרא"ש בגטין כתב, לא התירו אפילו טלטול הגט רק קנין כיון דבלא"ה הותר לצורך צוואתו, והואיל וכבר ניתן שבת לדחות לענין זה הותר קנין לצורך גירושין, אבל טלטול [לא, אע"ג דטלטול] קיל מקנין, נמצא הרי זה בא ללמוד ונמצא למד, הרא"ש בא ללמוד דשרי קנין בשכיב מרע אפי' קנין הצריך והמועיל מדשרינן קנין בגט תיחוד ותפתח, ושוב יליף טעמא דשרינן בגט משום שכבר הותר קנין לצורך צוואתו, מ"מ מוכח דלא הותר אלא מה שכבר ניתן לדחות אבל לא טלטול, ואיך נתיר לכתוב בי"ט ב', אם לא נאמר ה"נ הותר לכתוב צוואת שכיב מרע בי"ט שני ומתוך שהותר לכתוב צוואה הותר לכתוב גט, וישתקע הדבר ולא יאמר:

ואפילו למסקנא דמסיק הרא"ש בגטין, אם אי אפשר בענין אחר מותר אפילו לטלטל הגט וליתנו לה אע"ג דלא ניתן טלטול לדחות, מ"מ אין ללמוד כתיבה החמורה אפילו בי"ט ב' מטלטול הקל אפילו בשבת. ועוד נ"ל, היכי דאי אפשר בקנין חצר דמותר לטלטל הגט, לאו מטעם דחיה אתאינן עלה אלא היתר גמור הוא, עפ"י מ"ש המרדכי ר"פ הזורק דבזמן הזה דמותר לכתוב תורה שבעל פה מותר לטלטל גט בשבת, והקשה ב"י [אה"ע סי' קל"ו] בב"ה הא עובדא דתקיף ליה הוה בפני רבא ובזמן רבא כבר הותר לכתוב תורה שבעל פה עיין ב"ש סי' קל"ו סק"ח ועמג"א סי' ש"ז סקכ"ד, ולפע"ד לכאורה י"ל נהי גט אחר מותר לטלטלו מטעם הנ"ל, מ"מ גט שכיב מרע שמדקדקים עליו ומקפידים שאם יארע בו שום קלקול או טשטוש אין פנאי לחזור ולתקן, כיון דקפיד עליו מיחד ליה דוכתא טפי מסכין של מילה עיין א"ח רס"י ש"ח, ואמנם זהו דוקא אם אפשר לתת לה בלא טלטול כגון ע"י קנין חצירה, אבל אם אי אפשר כי אם ע"י טלטול ליתן בידה, לא שייך לומר דמוקצה מחמת דקפיד עליו שלא יתטשטש ותטרופ לו השעה לתקן, זה אינו, הרי לזה הקצהו לתנו לה ואיך נאסר לתנו לה בשבת א"כ אינו מוקצה וממה נפשך, נמצא אם אפשר לתנו ע"י קנין לא הותר אפילו טלטול ודוקא קנין שכבר ניתן לדחות אצל צוואתו, אבל אם אי אפשר ליתן באופן אחר אז אין איסור בטלטול הגט כלל ליתן לה:

וממילא תבנא לדינא דיפה הורה פר"מ הגנ"י שלא לכתוב גט בי"ט ב' דשבועות וחלילה לזלזל בי"ט ב'. הן אמת כתבתי במקום אחר די"ט ב' דשבועות הוא תמוה דמעולם לא עשאוהו מספק כמ"ש רמב"ם פ"ג מקה"ח הל' י"ב ע"ש, ובשלמא היכי דמגיעים שלוחי ניסן עושין ב' ימים גזירה משום שלוחי תשרי [כר"ה כ"א ע"א], אבל בשבועות שהוא לעולם נ' יום מי"ט ב' של פסח ועד אז כבר נתפרסם בכל העולם קביעות ניסן וא"כ גם אבותינו לא עשו מספק, וצ"ל משום גזירה אטו פסח וסכות, וא"כ ממילא חמור טפי, כיון דלא מחמת ספק נתקבל כמו בי"ט של ר"ה שאם באו עדים מחצות ואילך לא נתקבלו ומ"מ גמרו היום בקדושה ולא מחמת ספק ומשו"ה חמיר טפי, וה"נ דכוותיה. ואפשר משום דבעי חיזוק טפי רמז לנו משה רבינו ע"ה בשבועות דוקא כמ"ש מג"א רס"י תצ"ד בשם רמ"ע מפאנו וע"ש בפנים. ובחי' אגדה כתבתי, שלא י"ט ב' של גליות רמז בשעת חדות מתן תורה וחירות מאו"ה, אלא י"ט ב' של גאולה בב"א, דלש"ס פ"ק דגטין [ח' ע"א] דכל הנסין שבים הגדול עד אוקיינוס שייכים לארץ ישראל והוא עד מצר רמון ספרד, ואם ידורו שם על האיים האלו ישראלים, שם לא אפשר להודיע לא על ידי משואות ולא ע"י שלוחים כי רחוקים זה מזה וע"כ צריכים לעשות ב' ימים טובים של גאולה. ופה תהא שביית קולמוסי לעת עתה נכתב בלא אומן ובלא כלי:

ואחתום בברכה ולא יאונה אליו רעה ונגע לא יקרב באהלו, יראה בנים ובני בנים שלום על ישראל ועל רבנן כנפשו הטהורה ונפש א"נ:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קמו

שיל"ת, פ"ב יום ב' כ"ד מרחשון תקס"ט לפ"ק. שלום רב ליי"נ הרב המופלא עושה פלא חרוץ ושנון כש"ת מו"ה מאיר נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק קאנישע יע"א:

נועם מכתבו הגיעני ובראותי כי טרדות עבודת ה' רבו עלי אמרתי להשיבו עכ"פ בקיצור ודי לחכימא:

הנה תוכן הדבר כי מעלתו הרמה הורה הוראת שעה להחם המקוה בי"ט ב' לצורך טבילת